

01248/07/EL
WP 136

**Γνώμη 4/2007 σχετικά με την έννοια του όρου ‘δεδομένα προσωπικού
χαρακτήρα’**

Εκδόθηκε την 20^ή Ιουνίου

Η παρούσα ομάδα εργασίας συστάθηκε βάσει του άρθρου 29 της οδηγίας 95/46/ΕΚ. Είναι ανεξάρτητο ευρωπαϊκό συμβουλευτικό όργανο για την προστασία δεδομένων και την ιδιωτικότητα. Τα καθήκοντά της περιγράφονται στο άρθρο 30 της οδηγίας 95/46/ΕΚ και στο άρθρο 15 της οδηγίας 2002/58/ΕΚ.

Χρέη γραμματείας της ομάδας ασκεί η Διεύθυνση C (Αστική Δικαιοσύνη, Δικαιώματα και Ιθαγένεια) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνης, Ελευθερίας και Ασφάλειας, Β-1049 Brussels, Βέλγιο, Γραφείο LX-46 01/43.

Δικτυακός τόπος: http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/index_en.htm

**Η ΟΜΑΔΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ**

η οποία συστήθηκε με την οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995¹

Έχοντας υπόψη:

τα άρθρα 29 και 30 παράγραφοι 1 στοιχείο α) και 3 της εν λόγω οδηγίας, και το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12ης Ιουλίου 2002,

το άρθρο 255 της συνθήκης ΕΚ και τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1049/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2001, για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής,

τον εσωτερικό της κανονισμό

ΕΞΕΛΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΓΝΩΜΗ:

¹ ΕΕ αριθ. L 281 της 23.11.1995, σ. 31, δημοσιευμένη στη:
http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/media/dataprot/index.htm

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
II. ΓΕΝΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	4
III. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΟΡΙΣΜΟΥ “ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ” ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	6
1. ΠΡΩΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ: “ΚΑΘΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ”	7
2. ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ: “ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ”	10
3. ΤΡΙΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ: (ΦΥΣΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ) “ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΤΗ Ή ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΞΑΚΡΙΒΩΘΕΙ”	14
4. ΤΕΤΑΡΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ: “ΦΥΣΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ”	26
IV. ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΟΤΑΝ ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΔΕΝ ΕΜΠΙΠΤΟΥΝ ΣΤΟΝ ΟΡΙΣΜΟ;	29
V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	30

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ομάδα γνωρίζει ότι είναι ανάγκη να πραγματοποιηθεί μια εμπειριστατωμένη ανάλυση της έννοιας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Από πληροφορίες σχετικά με την τρέχουσα πρακτική στα κράτη μέλη της ΕΕ διαπιστώνεται μια ορισμένη ασάφεια και πολυμορφία στις πρακτικές των κρατών μελών όσον αφορά ορισμένες σημαντικές πτυχές της εν λόγω έννοιας, που μπορεί να επηρεάζουν τη σωστή λειτουργία του υπάρχοντος πλαισίου προστασίας δεδομένων σε διάφορους τομείς. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης αυτής ενός κεντρικού στοιχείου της εφαρμογής και ερμηνείας των κανόνων προστασίας δεδομένων θα έχουν ασφαλώς σοβαρές επιπτώσεις σε διάφορα σημαντικά θέματα, και ιδίως σε θέματα όπως η διαχείριση της ταυτότητας στο πλαίσιο της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, των ηλεκτρονικών υπηρεσιών στον τομέα της υγείας, καθώς και στο πλαίσιο της τεχνολογίας προσδιορισμού ραδιοσυχνοτήτων (RFID).

Στόχος της παρούσας γνώμης της ομάδας είναι να διαμορφωθεί μια κοινή αντίληψη για την έννοια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, για τις περιπτώσεις στις οποίες θα πρέπει να εφαρμόζεται η εθνική νομοθεσία για την προστασία των δεδομένων καθώς και για τον τρόπο εφαρμογής της. Ο κοινός ορισμός της έννοιας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ισοδυναμεί με ορισμό του τι εμπίπτει και τι όχι στο πεδίο εφαρμογής των κανόνων προστασίας δεδομένων. Επακόλουθο αυτής της εργασίας είναι η παροχή κατευθύνσεων σχετικά με το πώς πρέπει να εφαρμόζονται οι εθνικοί κανόνες προστασίας δεδομένων σε ορισμένες καταστάσεις που απαντώνται απανταχού της

Ευρώπης, συμβάλλοντας έτσι στην ομοιόμορφη εφαρμογή των εν λόγω κανόνων, που είναι μια βασική αποστολή της ομάδας του άρθρου 29.

Στο παρόν έγγραφο χρησιμοποιούνται παραδείγματα από τις εθνικές πρακτικές ευρωπαϊκών ΑΠΔ για υποστήριξη και καλύτερη κατανόηση της ανάλυσης. Τα περισσότερα παραδείγματα είναι διαμορφωμένα έτσι ώστε να προσφέρονται για χρήση στο παρόν πλαίσιο.

II. ΓΕΝΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η οδηγία δίνει μια ευρεία ερμηνεία στην έννοια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Ο ορισμός των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που περιλαμβάνεται στην οδηγία 95/46/EK (στο εξής: "οδηγία προστασίας δεδομένων" ή η "οδηγία") έχει ως εξής:

“Με τον όρο «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» νοείται κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε φυσικό πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί («το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα») ως πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί λογίζεται το πρόσωπο εκείνο που μπορεί να προσδιοριστεί, άμεσα ή έμμεσα, ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή βάσει ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του από φυσική, βιολογική, ψυχολογική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική άποψη”.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο ορισμός αυτός αντικατοπτρίζει την πρόθεση του ευρωπαίου νομοθέτη να δώσει μια ευρεία έννοια στον όρο «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα», η οποία να διατηρείται σε όλη τη νομοθετική διεργασία. Στην αρχική της πρόταση, η Επιτροπή ανέφερε ότι "όπως και στη σύμβαση 108, δίδεται ένας ευρύς ορισμός προκειμένου να καλύπτονται όλες οι πληροφορίες που μπορεί να συνδέονται με ένα άτομο"². Στην τροποποιημένη πρόταση της Επιτροπής αναφερόταν ότι "η τροποποιημένη πρόταση εκπληροί την επιθυμία του Κοινοβουλίου ο ορισμός του όρου «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» να είναι όσο το δυνατόν γενικός ώστε να περιλαμβάνει κάθε πληροφορία που αφορά ένα πρόσωπο του οποίου μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα"³, επιθυμία την οποία έλαβε υπόψη και το Συμβούλιο στην κοινή θέση⁴.

Στόχος των κανόνων που περιέχονται στην οδηγία είναι η προστασία των ατόμων.

Στο άρθρο 1 της οδηγίας 95/46/EK καθώς και της οδηγίας 2002/58/EK περιγράφεται με σαφήνεια ο απώτερος σκοπός των κανόνων που περιλαμβάνονται σε αυτές: η προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων των φυσικών προσώπων, και ιδίως της ιδιωτικής ζωής, έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό στοιχείο που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ερμηνεία και εφαρμογή των κανόνων και των δύο οδηγιών. Μπορεί να παίξει ουσιαστικό καθοδηγητικό ρόλο σε σχέση με τον τρόπο εφαρμογής των διατάξεων της οδηγίας σε καταστάσεις κατά τις οποίες δεν τίθενται σε κίνδυνο τα ατομικά δικαιώματα και στην αποφυγή οποιασδήποτε ερμηνείας των κανόνων αυτών κατά

² COM (90) 314 τελικό, 13.9.1990, σ. 19 (σχόλια επί του άρθρου 2).

³ COM (92) 422 τελικό, 28.10.1992, σ. 10 (σχόλια επί του άρθρου 2).

⁴ Κοινή θέση (ΕΚ) αριθ. 1/95 του Συμβουλίου, της 20ής Φεβρουαρίου 1995, ΕΕ αριθ. C 93 της 13.4.1995, σ.20.

τρόπο που θα μπορούσε να αποστερήσει κάποια άτομα από την προστασία των δικαιωμάτων τους.

Από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας εξαιρούνται ορισμένες δραστηριότητες ενώ το κείμενο παρουσιάζει μια ορισμένη ελαστικότητα προκειμένου να μπορεί να υπάρξει κατάλληλη νομική αντιμετώπιση της εκάστοτε υπόθεσης.

Παρά την ευρύτητα που δίνεται στην έννοια των όρων «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» και «επεξεργασία» στην οδηγία, το να θεωρηθεί απλώς ότι μια ορισμένη κατάσταση συνεπάγεται «επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» κατά την έννοια του ορισμού δεν σημαίνει αυτοδικαίως ότι η εν λόγω κατάσταση υπάγεται στους κανόνες της οδηγίας, ιδίως δυνάμει του άρθρου 3. Εκτός από τις εξαιρέσεις βάσει του κοινοτικού δικαίου, οι εξαιρέσεις βάσει του άρθρου 3 λαμβάνουν υπόψη και τον τεχνικό τρόπο επεξεργασίας (δια χειρός, μη διαρθρωμένη μορφή) καθώς και την πρόθεση χρήσης (για αποκλειστικά προσωπικές ή οικιακές δραστηριότητες από φυσικό πρόσωπο). Ακόμη κι όταν η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, αυτό δεν σημαίνει ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση εφαρμόζονται όλοι οι κανόνες της οδηγίας. Ορισμένες από τις διατάξεις της οδηγίας είναι αρκετά ελαστικές έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η κατάλληλη ισορροπία μεταξύ, αφενός, της προστασίας των δικαιωμάτων του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα και, αφετέρου, των έννομων συμφερόντων των υπευθύνου επεξεργασίας, των τρίτων και του δημόσιου συμφέροντος, εφόσον υπάρχουν. Ορισμένα παραδείγματα τέτοιων διατάξεων περιλαμβάνονται στο άρθρο 6 (χρόνος διατήρησης των δεδομένων με κριτήριο την αναγκαιότητά τους), στο άρθρο 7.στ (στάθμιση συμφερόντων που να δικαιολογεί την επεξεργασία), στην τελευταία παράγραφο των άρθρων 10(γ) και 11.1(γ) (πληροφόρηση του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα όταν είναι αναγκαίο για να εξασφαλισθεί η θεμιτή επεξεργασία) και στο άρθρο 18 (εξαιρέσεις από την υποχρέωση κοινοποίησης), απλώς για να αναφέρουμε μερικές.

Το πεδίο εφαρμογής των κανόνων προστασίας των δεδομένων δεν πρέπει να υπερεκτείνεται

Ένα ανεπιθύμητο αποτέλεσμα θα ήταν να καταλήγουμε στην εφαρμογή των κανόνων προστασίας δεδομένων σε καταστάσεις για τις οποίες δεν υπήρχε πρόθεση ούτε σχέδιο του νομοθέτη να καλυφθούν από αυτούς τους κανόνες. Οι βασικές εξαιρέσεις του άρθρου 3 που αναφέρονται παραπάνω και οι διευκρινίσεις στις αιτιολογικές σκέψεις 26 και 27 της οδηγίας φανερώνουν πώς έβλεπε ο νομοθέτης την εφαρμογή της προστασίας των δεδομένων.

Ένας περιορισμός αφορά τον τρόπο επεξεργασίας των δεδομένων. Είναι χρήσιμο να υπενθυμίσουμε ότι οι λόγοι που επέβαλαν τη θέσπιση των πρώτων νόμων προστασίας των δεδομένων κατά τη δεκαετία του '70 ήταν το γεγονός ότι η νέα τεχνολογία υπό τη μορφή της επεξεργασίας ηλεκτρονικών δεδομένων επιτρέπει ευκολότερη και ευρύτερη πρόσβαση σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα απ' ό,τι οι παραδοσιακές μορφές χειρισμού δεδομένων. Κατά συνέπεια, η προστασία των δεδομένων βάσει της οδηγίας αποσκοπεί στην προστασία μορφών επεξεργασίας που χαρακτηρίζονται από υψηλότερο κίνδυνο «ευχερούς πρόσβασης σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» (αιτιολογική σκέψη 27). Η μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας μόνον όταν τα δεδομένα περιλαμβάνονται ή πρόκειται να περιληφθούν σε αρχείο (άρθρο 3).

Ένας άλλος γενικός περιορισμός στην εφαρμογή του καθεστώτος της προστασίας των δεδομένων βάσει της οδηγίας είναι η επεξεργασία δεδομένων σε περιπτώσεις στις οποίες δεν «μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν» μέσα για να εξακριβωθεί η ταυτότητα του προσώπου στο οποίο αναφέρονται (αιτιολογική σκέψη 26), ένα θέμα που θα εξετασθεί αργότερα.

Θα πρέπει όμως να αποφεύγεται και η υπερβολικά στενή ερμηνεία της έννοιας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Στις περιπτώσεις όπου τυχόν μηχανιστική εφαρμογή κάθε επιμέρους διάταξης της οδηγίας μπορεί εκ πρώτης όψεως να οδηγήσει σε υπερβολικά επαχθείς ή ακόμη και παράλογες συνέπειες, πρέπει πρώτα να ελέγχεται 1) αν η περίπτωση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, ιδίως σύμφωνα με το άρθρο 3· και 2) εφόσον εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της, μήπως η ίδια η οδηγία ή εθνική νομοθεσία που έχει θεσπισθεί βάσει αυτής επιτρέπουν εξαιρέσεις ή απλουστεύσεις όσον αφορά κάποιες συγκεκριμένες καταστάσεις προκειμένου να επιτυγχάνεται η κατάλληλη νομική αντιμετώπιση και να εξασφαλίζεται ταυτόχρονα η προστασία των διακυβευόμενων ατομικών δικαιωμάτων και συμφερόντων. Είναι καλύτερο να μην περιορίζεται αδικαιολόγητα η ερμηνεία του ορισμού των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αλλά να λαμβάνεται υπόψη ότι προβλέπεται σημαντική ευελιξία για την εφαρμογή των κανόνων στα δεδομένα.

Οι εθνικές αρχές εποπτείας της προστασίας δεδομένων παίζουν σημαντικό ρόλο στο θέμα αυτό, στο πλαίσιο της αποστολής τους για την παρακολούθηση της εφαρμογής των νόμων περί προστασίας δεδομένων, που περιλαμβάνει την ερμηνεία των νομικών διατάξεων και την παροχή συγκεκριμένων κατευθύνσεων στους υπευθύνους επεξεργασίας και στα πρόσωπα στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα. Οι εν λόγω αρχές πρέπει να δέχονται έναν ορισμό που να είναι αρκετά ευρύς ώστε να μπορεί να προλαμβάνει και να καλύπτει όλες τις «γκρίζες ζώνες» στο πλαίσιο εφαρμογής του, με παράλληλη θεμιτή χρήση της ευελιξίας που προβλέπει η οδηγία. Πράγματι, το κείμενο της οδηγίας επιζητεί την ανάπτυξη μιας πολιτικής η οποία να συνδυάζει διασταλτική ερμηνεία της έννοιας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με κατάλληλη ισορροπία στην εφαρμογή των κανόνων της οδηγίας.

III. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΟΡΙΣΜΟΥ “ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ” ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ο ορισμός της οδηγίας περιλαμβάνει τέσσερα βασικά δομικά στοιχεία, τα οποία θα αναλυθούν ξεχωριστά για τους σκοπούς του παρόντος εγγράφου. Τα στοιχεία αυτά είναι τα ακόλουθα:

- “κάθε πληροφορία”
- “που αναφέρεται σε”
- “(φυσικό πρόσωπο) του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί”
- “φυσικό πρόσωπο”

Τα τέσσερα αυτά δομικά στοιχεία διασυνδέονται και εξαρτώνται στενά μεταξύ τους. Ωστόσο, λόγω της μεθοδολογίας που ακολουθείται στο παρόν έγγραφο, κάθε στοιχείο θα εξετασθεί ανεξάρτητα.

1. ΠΡΩΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ: “ΚΑΘΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ”

Η φράση “κάθε πληροφορία” που περιέχεται στην οδηγία σηματοδοτεί σαφώς τη βούληση του νομοθέτη να προσδώσει ευρεία έννοια στον όρο “δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα”. Η διατύπωση αυτή επιδέχεται ευρεία ερμηνεία.

Από την άποψη της φύσης της πληροφορίας, η έννοια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα περιλαμβάνει κάθε είδος δηλώσεων για ένα πρόσωπο. Καλύπτει τόσο «αντικειμενικές» πληροφορίες, όπως η παρουσία μιας ορισμένης ουσίας στο αίμα του, όσο και «υποκειμενικές» πληροφορίες, γνώμες ή εκτιμήσεις. Το δεύτερο αυτό είδος δηλώσεων αποτελεί ένα σημαντικό μέρος της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε τομείς όπως ο τραπεζικός, για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας των δανειοληπτών (“Ο τάδε είναι αξιόπιστος δανειολήπτης”), ο ασφαλιστικός τομέας (“Ο τάδε δεν αναμένεται να πεθάνει σύντομα”) ή ο εργασιακός τομέας (“Ο τάδε είναι καλός στη δουλειά του και αξίζει να προαχθεί”).

Οι πληροφορίες δεν είναι αναγκαίο να είναι αληθείς ή αποδεδειγμένες για να χαρακτηρισθούν ως «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα». Πράγματι, οι κανόνες προστασίας δεδομένων προβλέπουν ήδη ότι κάποιες πληροφορίες ενδέχεται να είναι εσφαλμένες και παρέχουν το δικαίωμα στο πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα να έχει πρόσβαση σ’ αυτές τις πληροφορίες και να τις αμφισβητήσει μέσω κατάλληλων μέσων έννομης προστασίας⁵.

Από την άποψη του περιεχομένου των πληροφοριών, η έννοια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα περιλαμβάνει δεδομένα που παρέχουν κάθε είδος πληροφορίας, καλύπτοντας φυσικά πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα που χαρακτηρίζονται ως «ευαίσθητα δεδομένα» στο άρθρο 8 της οδηγίας λόγω της ιδιαίτερα λεπτής φύσης τους, αλλά και γενικότερα είδη πληροφοριών. Ο όρος «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» περιλαμβάνει πληροφορίες που άπτονται της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής των ατόμων υπό στενή έννοια, αλλά και πληροφορίες που αφορούν οποιαδήποτε δραστηριότητα του ατόμου, όπως εργασιακές σχέσεις ή την οικονομική ή κοινωνική συμπεριφορά του ατόμου. Περιλαμβάνει συνεπώς πληροφορίες για άτομα, άσχετα με τη θέση ή ιδιότητα των εν λόγω προσώπων (καταναλωτής, ασθενής, εργαζόμενος, πελάτης, κλπ).

Παράδειγμα αριθ. 1: Επαγγελματικές συνήθειες και πρακτικές

Οι πληροφορίες στις συνταγές φαρμάκων (π.χ. αριθμός αναγνώρισης φαρμάκου, όνομα φαρμάκου, ισχύς φαρμάκου, κατασκευαστής, τιμή πώλησης, νέο ή αναπλήρωση, λόγοι χρήσης, λόγοι για εντολή μη υποκατάστασης, ονοματεπώνυμο συνταγογραφούντος, αριθμός τηλεφώνου, κλπ), είτε με τη μορφή ατομικής συνταγής είτε με τη μορφή προτύπων που διακρίνονται από έναν αριθμό συνταγών, μπορούν να θεωρηθούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για το γιατρό που συνταγογραφεί το εκάστοτε φάρμακο, ακόμη κι αν ο ασθενής είναι ανώνυμος. Επομένως, η παροχή πληροφοριών για συνταγές που γράφονται από γιατρούς των οποίων η ταυτότητα είναι

⁵ Η διόρθωση μπορεί να γίνει με την προσθήκη σχολίων με τα οποία να εκφράζεται αντίθεση ή με τη χρήση κατάλληλων νομικών μέσων θεραπείας, π.χ. μηχανισμών προσφυγής.

γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί σε παραγωγούς συνταγογραφούμενων φαρμάκων συνιστά ανακοίνωση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε τρίτους αποδέκτες κατά την έννοια της οδηγίας.

Υπέρ της ερμηνείας αυτής συνηγορεί η διατύπωση της ίδιας της οδηγίας. Αφενός, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η έννοια της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής είναι ευρεία, όπως έχει καταστήσει σαφές το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα⁶. Αφετέρου, οι κανόνες για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εκτείνονται πέραν της προστασίας της ευρείας έννοιας του δικαιώματος στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρίζει την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο άρθρο 8 ως αυτόνομο δικαίωμα, ανεξάρτητο και διαφορετικό από το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή που αναφέρεται στο άρθρο 7 του Χάρτη και το ίδιο ισχύει και σε εθνικό επίπεδο σε ορισμένα κράτη μέλη. Τούτο συμβαδίζει το άρθρο 1 παράγραφος 1, που στοχεύει στην προστασία “των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων των φυσικών προσώπων, και ιδίως [αλλά όχι αποκλειστικά] της ιδιωτικής ζωής”. Κατά συνέπεια, η οδηγία κάνει ιδιαίτερη αναφορά στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε τομείς εκτός οικίας και οικογένειας, όπως π.χ. στον τομέα του εργατικού δικαίου (άρθρο 8 παράγραφος 2 στοιχείο β)), για ποινικές καταδίκες, διοικητικές κυρώσεις ή δικαστικές αποφάσεις επί αστικών υποθέσεων (άρθρο 8 παράγραφος 5) ή δραστηριότητες άμεσης εμπορικής προώθησης (άρθρο 14 στοιχείο β)). Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο⁷ έχει επικυρώσει αυτή την ευρεία προσέγγιση.

Όσον αφορά τη μορφή ή το μέσο με το οποίο παρέχονται αυτές οι πληροφορίες, η έννοια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα περιλαμβάνει πληροφορίες που είναι διαθέσιμες σε οποιαδήποτε μορφή, π.χ. αλφαβητική, αριθμητική, γραφική, φωτογραφική ή ακουστική. Περιλαμβάνει επίσης πληροφορίες π.χ. σε χαρτί, πληροφορίες αποθηκευμένες σε μνήμη ηλεκτρονικού υπολογιστή με δυαδικό κώδικα ή σε βιντεοταινία, το οποίο είναι λογική απόρροια της περιγραφής του πεδίου εφαρμογής, το οποίο καλύπτει την αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Ειδικότερα, από την άποψη αυτή, ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα λογίζονται ηχητικά ή οπτικά δεδομένα στο μέτρο που ενδέχεται να συνιστούν πληροφορίες για ένα φυσικό πρόσωπο. Μάλιστα, η ιδιαίτερη αναφορά σε δεδομένα ήχου και εικόνας του άρθρου 33 της οδηγίας πρέπει να ερμηνευθεί ως επιβεβαίωση και διευκρίνιση ότι τα δεδομένα αυτού του είδους περιλαμβάνονται πράγματι στο πεδίο εφαρμογής της (υπό την προϋπόθεση ότι πληρούνται όλες οι

⁶ Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στην υπόθεση *Amann* κατά Ελβετίας της 16.2.2000, σκέψη 65 : “[...]ο όρος “ιδιωτική ζωή” δεν πρέπει να ερμηνεύεται περιοριστικά. Ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής περιλαμβάνει ειδικότερα το δικαίωμα αποκατάστασης και ανάπτυξης σχέσεων με άλλους ανθρώπους επιπλέον, δεν υπάρχει λόγος αρχής που να αιτιολογεί την εξαίρεση δραστηριοτήτων επαγγελματικής ή επιχειρηματικής φύσεως από την έννοια της “ιδιωτικής ζωής” (βλ. απόφαση *Niemietz* κατά Γερμανίας, της 16ης Δεκεμβρίου 1992, Σειρά Α αριθ. 251-B, σελ. 33-34, § 29, και την απόφαση *Halford* που αναφέρεται παραπάνω, σελ. 1015-16, § 42). Η ευρεία αυτή ερμηνεία αντιστοιχεί με εκείνη της σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης της 28ης Ιανουαρίου 1981 [...]”.

⁷ Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου C-101/2001 της 6.11.2003 (*Lindqvist*), σκέψη 24: “Η έννοια των “δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα” του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 95/46 καταλαμβάνει, σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 2, στοιχείο α’, της οδηγίας αυτής, “κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε φυσικό πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί”. Η έννοια αυτή περιλαμβάνει ασφαλώς το όνομα ενός προσώπου που συνοδεύεται από τον αριθμό τηλεφώνου του ή στοιχεία σχετικά με τις συνθήκες εργασίας του ή τις ασχολίες του κατά τον ελεύθερο χρόνο”.

υπόλοιπες προϋποθέσεις) και ότι η οδηγία εφαρμόζεται σ' αυτά. Και είναι μια λογική παραδοχή για τη διάταξη αυτού του άρθρου, που κατατείνει στο να εκτιμήσει αν οι κανόνες της οδηγίας προσφέρουν την κατάλληλη νομική αντιμετώπιση στους τομείς αυτούς. Αυτό διευκρινίζεται περαιτέρω στην αιτιολογική σκέψη 14, η οποία αναφέρει ότι "λόγω της σημασίας που έχει λάβει στα πλαίσια της κοινωνίας της πληροφόρησης η ανάπτυξη τεχνικών για τη συλλογή, τη διαβίβαση, το χειρισμό, την καταχώρηση, την αποθήκευση ή την ανακοίνωση δεδομένων ήχου και εικόνας που αφορούν φυσικά πρόσωπα, η παρούσα οδηγία θα πρέπει να εφαρμόζεται στις επεξεργασίες των σχετικών δεδομένων". Από την άλλη μεριά, δεν είναι αναγκαίο προκειμένου οι πληροφορίες να θεωρηθούν ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα να περιέχονται σε διαρθρωμένη βάση δεδομένων ή αρχείο. Και πληροφορίες που περιέχονται ως ελεύθερο κείμενο σε ηλεκτρονικό έγγραφο μπορούν να χαρακτηριστούν ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούνται τα υπόλοιπα κριτήρια του ορισμού των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Π.χ. ένα μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου περιέχει «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα».

Παράδειγμα αριθ. 2: Τραπεζικές συναλλαγές μέσω τηλεφώνου:

Στις τραπεζικές συναλλαγές μέσω τηλεφώνου, όπου η φωνή με τις οδηγίες του πελάτη προς την τράπεζα καταγράφονται σε μαγνητοταινία, οι καταγεγραμμένες αυτές οδηγίες πρέπει να θεωρούνται ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

Παράδειγμα αριθ. 3: Παρακολούθηση με βιντεοκάμερα

Εικόνες ατόμων που καταγράφονται από βιντεοκάμερα παρακολούθησης μπορεί να είναι δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα στο βαθμό που τα άτομα μπορούν να αναγνωριστούν.

Παράδειγμα αριθ. 4: Παιδικό σχέδιο

Στη διάρκεια δίκης για την ανάληψη της επιμέλειας ενός κοριτσιού, το κορίτσι υποβάλλεται σε νευροψυχιατρικό τεστ και της ζητείται να φτιάξει ένα σχέδιο που παριστάνει την οικογένειά της. Το σχέδιο παρέχει πληροφορίες για τη διάθεση του κοριτσιού και για το τι αισθάνεται για τα διάφορα μέλη της οικογένειας. Υπό αυτή την έννοια, το σχέδιο μπορεί να θεωρηθεί ως «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα». Πράγματι, το σχέδιο αποκαλύπτει πληροφορίες για το παιδί (την κατάσταση της υγείας του από ψυχιατρική άποψη) καθώς και για τη συμπεριφορά π.χ. του πατέρα ή της μητέρας του. Κατά συνέπεια, στην περίπτωση αυτή οι γονείς ενδέχεται να μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμά τους πρόσβασης στη συγκεκριμένη αυτή πληροφορία.

Ειδική αναφορά θα πρέπει να γίνει εδώ στα βιομετρικά δεδομένα. Τα δεδομένα αυτά μπορεί να ορισθούν ως βιολογικές ιδιότητες, φυσιολογικά χαρακτηριστικά, προσωπικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα ή επαναλαμβανόμενες κινήσεις όπου αυτά τα γνωρίσματα και/ή κινήσεις είναι και τα δύο μοναδικά για το άτομο αυτό και μετρήσιμα, ακόμη κι αν τα πρότυπα που χρησιμοποιούνται στην πράξη για την τεχνική μέτρησή τους εμπεριέχουν έναν ορισμένο βαθμό πιθανολόγησης. Τυπικά παραδείγματα τέτοιων βιομετρικών δεδομένων είναι τα δακτυλικά αποτυπώματα, η μορφή του αμφιβληστροειδούς, η δομή του προσώπου, η φωνή, αλλά και η γεωμετρία των χεριών, η μορφή των φλεβών ή ακόμη και κάποια βαθιά ριζωμένη δεξιοτέτα ή άλλο χαρακτηριστικό συμπεριφοράς (όπως η ιδιόχειρη υπογραφή, πληκτρολογήσεις, ο ιδιαίτερος τρόπος βαδίσματος ή ομιλίας, κλπ...)

Μια ιδιαιτερότητα των βιομετρικών δεδομένων είναι ότι μπορούν να θεωρηθούν τόσο ως *περιεχόμενο* των πληροφοριών για ένα συγκεκριμένο άτομο ("Ο τάδε έχει αυτά τα δακτυλικά αποτυπώματα") όσο και ως στοιχείο *αντιστοίχισης* μιας πληροφορίας με το συγκεκριμένο φυσικό πρόσωπο (το αντικείμενο αυτό το έχει πιάσει κάποιος με αυτά τα δακτυλικά αποτυπώματα και αυτά τα δακτυλικά αποτυπώματα ανήκουν στον τάδε, συνεπώς αυτό το αντικείμενο το έχει πιάσει ο τάδε). Έτσι, μπορούν να λειτουργήσουν ως «στοιχεία αναγνώρισης». Πράγματι, λόγω του αποκλειστικού τους δεσμού με ένα συγκεκριμένο άτομο, τα βιομετρικά δεδομένα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αναγνώριση του ατόμου. Ο διπλός αυτός χαρακτήρας εκδηλώνεται επίσης στην περίπτωση των δεδομένων DNA, που παρέχουν πληροφορίες για το ανθρώπινο σώμα και επιτρέπουν την αδιαμφισβήτητη και μονοσήμαντη ταυτοποίηση ενός προσώπου.

Δείγματα ανθρώπινου ιστού (όπως δείγμα αίματος) αποτελούν πηγές από τις οποίες εξάγονται βιομετρικά δεδομένα, χωρίς ωστόσο τα ίδια να είναι βιομετρικά δεδομένα (π.χ. ένα πρότυπο δακτυλικών αποτυπωμάτων είναι βιομετρικά δεδομένα, το ίδιο όμως το δάκτυλο δεν είναι). Συνεπώς, η εξαγωγή πληροφοριών από τα δείγματα συνιστά συλλογή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, στα οποία εφαρμόζονται οι κανόνες της οδηγίας. Η συλλογή, η αποθήκευση και η χρήση των ίδιων των δειγμάτων ιστού μπορεί να υπόκεινται σε διαφορετικούς κανόνες⁸.

2. ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ: “ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ”

Το δομικό αυτό στοιχείο του ορισμού είναι κρίσιμο καθώς παίζει πολύ σημαντικό ρόλο για να βρεθούν επακριβώς ποιες είναι οι σχέσεις/δεσμοί που ενδιαφέρουν και πώς να τα διακρίνουμε.

Σε γενικές γραμμές, οι πληροφορίες μπορούν να θεωρηθούν ότι «αναφέρονται» σε ένα άτομο όταν *σχετίζονται* με αυτό το άτομο.

Σε πολλές περιπτώσεις, η σχέση αυτή μπορεί να διαπιστωθεί εύκολα. Για παράδειγμα, τα δεδομένα που καταχωρούνται στον ατομικό φάκελο ενός εργαζόμενου στο γραφείο προσωπικού «αναφέρονται» σαφώς στην κατάσταση του προσώπου ως απασχολούμενου. Το ίδιο ισχύει για τα δεδομένα σχετικά με τα αποτελέσματα των ιατρικών εξετάσεων ενός ασθενούς που περιέχονται στον ιατρικό του φάκελο ή για την εικόνα ενός προσώπου που απεικονίζεται σε μια οπτική συνέντευξη του εν λόγω προσώπου.

Μπορούν να αναφερθούν και άλλες περιπτώσεις, όπου όμως δεν είναι πάντοτε τόσο αυταπόδεικτο όσο στις προηγούμενες περιπτώσεις ότι οι πληροφορίες «αναφέρονται» σε ένα άτομο.

Σε μερικές περιπτώσεις, οι πληροφορίες που εμπεριέχονται στα δεδομένα αφορούν κατά πρώτο λόγο αντικείμενα και όχι φυσικά πρόσωπα. Τα αντικείμενα αυτά ανήκουν συνήθως σε κάποιον ή μπορεί να είναι υπό την ιδιαίτερη επίδραση ατόμων ή να επιδρούν σε άτομα ή μπορεί να εντοπίζονται κοντά, από φυσική ή γεωγραφική άποψη, σε άτομα ή σε άλλα αντικείμενα. Τότε μόνον έμμεσα μπορεί να θεωρηθεί ότι οι πληροφορίες αναφέρονται στα εν λόγω άτομα ή αντικείμενα.

Παράδειγμα αριθ. 5: Η αξία ενός σπιτιού

⁸ Βλ. σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης αριθ. Rec (2006) 4 της Επιτροπής Υπουργών, της 15.3.2006, προς τα κράτη μέλη για την έρευνα σε βιολογικά υλικά ανθρώπινης προέλευσης.

Η αξία ενός συγκεκριμένου σπιτιού είναι πληροφορία για ένα αντικείμενο. Οι κανόνες προστασίας δεδομένων σαφώς δεν εφαρμόζονται όταν οι πληροφορίες αυτές χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για να δοθεί μια εικόνα των επιπέδου των τιμών των ακινήτων σε μια ορισμένη περιοχή. Ωστόσο, υπό ορισμένες συνθήκες, οι πληροφορίες αυτές θα πρέπει να θεωρηθούν επίσης ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Συγκεκριμένα, το σπίτι αποτελεί περιουσιακό στοιχείο ενός ιδιοκτήτη, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί συνεπώς για να προσδιορισθεί π.χ. το ύψος ορισμένων φόρων που πρέπει να καταβάλει αυτό το πρόσωπο. Στην περίπτωση αυτή, είναι αδιαμφισβήτητο ότι οι εν λόγω πληροφορίες θα πρέπει να θεωρηθούν ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

Παρόμοια ανάλυση μπορεί να εφαρμοσθεί επίσης όταν τα δεδομένα σχετίζονται σε πρώτη φάση με διεργασίες ή συμβάντα, π.χ. πληροφορίες για τη λειτουργία μιας μηχανής στην οποία απαιτείται ανθρώπινη παρέμβαση. Υπό ορισμένες συνθήκες, οι πληροφορίες αυτές μπορεί επίσης να θεωρηθούν ότι «αναφέρονται» σε ένα άτομο.

Παράδειγμα αριθ. 6: Τήρηση αρχείου συντήρησης αυτοκινήτου

Το αρχείο συντήρησης ενός αυτοκινήτου που τηρείται από ένα συνεργείο ή γκαράζ περιέχει πληροφορίες για το αυτοκίνητο, διανυθέντα χιλιόμετρα, ημερομηνίες διεξαγωγής ελέγχων συντήρησης, τεχνικά προβλήματα και κατάσταση του υλικού. Οι πληροφορίες αυτές αντιστοιχίζονται στο αρχείο σε έναν αριθμό κυκλοφορίας και έναν αριθμό μηχανής, που με τη σειρά τους μπορούν να συσχετισθούν με τον ιδιοκτήτη. Όταν το γκαράζ συνδέει το όχημα με τον ιδιοκτήτη, για να εκδώσει το τιμολόγιο, οι πληροφορίες θα «αναφέρονται» στον ιδιοκτήτη ή στον οδηγό. Εάν η σύνδεση γίνεται με τον μηχανικό που ασχολήθηκε με το αυτοκίνητο για λόγους διαπίστωσης της παραγωγικότητάς του, οι πληροφορίες αυτές θα «αναφέρονται» επίσης και στον μηχανικό.

Η ομάδα έχει εξετάσει ήδη το θέμα του πότε οι πληροφορίες μπορούν να θεωρηθούν ότι «αναφέρονται» σε ένα πρόσωπο. Σε συζητήσεις για θέματα προστασίας δεδομένων στα πλαίσια των ετικετών RFID, η ομάδα ανέφερε ότι *"τα δεδομένα αναφέρονται σε ένα άτομο, αν αναφέρονται στην ταυτότητα, τα χαρακτηριστικά ή τη συμπεριφορά ενός ατόμου ή αν οι πληροφορίες αυτές χρησιμοποιούνται για να καθορισθεί ή να επηρεασθεί ο τρόπος αντιμετώπισης ή αξιολόγησης του εν λόγω προσώπου"*⁹.

Επί τη βάση των προαναφερθεισών περιπτώσεων, και με γνώμονα το ίδιο σκεπτικό, μπορεί να επισημανθεί ότι, για να θεωρηθεί ότι συγκεκριμένα δεδομένα «αναφέρονται» σε ένα άτομο, πρέπει να υπάρχει ένα στοιχείο «**περιεχομένου**» Ή ένα στοιχείο «**σκοπού**» Ή ένα στοιχείο «**αποτελέσματος**».

Το στοιχείο του «**περιεχομένου**» υπάρχει στις περιπτώσεις όπου – αντίστοιχα με το προφανέστερο και συνηθέστερο περιεχόμενο που δίνει μια κοινωνία στη λέξη «αναφέρεται» - παρέχονται πληροφορίες για ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, άσχετα με το ποιο σκοπό έχει ο υπεύθυνος της επεξεργασίας ή ένας τρίτος, ή τις επιπτώσεις των εν λόγω πληροφοριών στο πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται. Οι πληροφορίες «αναφέρονται» σε ένα πρόσωπο όταν «σχετίζονται» με το εν λόγω πρόσωπο και αυτό πρέπει να αξιολογείται υπό το πρίσμα όλων των συνθηκών που αφορούν την υπόθεση. Για παράδειγμα, τα αποτελέσματα μιας ιατρικής εξέτασης αναφέρονται σαφώς στον

⁹ Έγγραφο ομάδας αριθ. WP 105: "Έγγραφο εργασίας για θέματα προστασίας δεδομένων σχετικά με την τεχνολογία RFID", της 19.1.2005, σ. 8.

ασθενή, ή οι πληροφορίες που περιέχονται στο φάκελο μιας εταιρίας με το όνομα ενός συγκεκριμένου πελάτη αναφέρονται σαφώς σ' αυτόν. Αλλά και οι πληροφορίες που περιέχονται σε μια ετικέτα RFID ή σε ένα ραβδοκώδικα ενσωματωμένο σε έγγραφο πιστοποίησης της ταυτότητας ενός ορισμένου ατόμου αναφέρονται σε αυτό το πρόσωπο, όπως στα μελλοντικά διαβατήρια με ηλεκτρονικό πλινθίο (τσιπ) RFID.

Για το ότι οι πληροφορίες «αναφέρονται» σε ένα ορισμένο πρόσωπο μπορεί να ευθύνεται η ύπαρξη ενός στοιχείου "**σκοπού**". Το στοιχείο του "σκοπού" μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει όταν τα δεδομένα χρησιμοποιούνται ή είναι πιθανό να χρησιμοποιηθούν, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις τις σχετικές με τη συγκεκριμένη υπόθεση, με σκοπό να αξιολογηθεί, να αντιμετωπιστεί με έναν ορισμένο τρόπο ή να επηρεασθεί η κατάσταση ή η συμπεριφορά ενός ατόμου.

Παράδειγμα αριθ. 7: Ημερολόγιο κλήσεων τηλεφώνου

Το ημερολόγιο κλήσεων ενός τηλεφώνου στα γραφεία μιας εταιρίας παρέχει πληροφορίες για τις κλήσεις που πραγματοποιήθηκαν από το εν λόγω τηλέφωνο που είναι συνδεδεμένο σε μια ορισμένη τηλεφωνική γραμμή. Οι εν λόγω πληροφορίες μπορούν να συσχετισθούν με διάφορα υποκείμενα. Αφενός, η γραμμή έχει διατεθεί στην εταιρία και η εταιρία είναι υποχρεωμένη βάσει του συμβολαίου να πληρώσει αυτές τις κλήσεις. Η τηλεφωνική συσκευή είναι υπό τον έλεγχο ενός ορισμένου υπαλλήλου κατά τη διάρκεια των ωρών εργασίας και οι κλήσεις υποτίθεται ότι γίνονται από αυτόν τον υπάλληλο. Το ημερολόγιο μπορεί επίσης να παράσχει πληροφορίες για τους αποδέκτες των κλήσεων. Η συσκευή μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί από οποιοδήποτε πρόσωπο επιτρέπεται να κυκλοφορεί στα γραφεία ενώ λείπουν οι υπάλληλοι (π.χ. από το προσωπικό καθαρισμού). Για διάφορους σκοπούς, οι πληροφορίες σχετικά με τη χρήση της εν λόγω συσκευής μπορούν να συσχετισθούν με την εταιρία, τον υπάλληλο ή το προσωπικό καθαρισμού (π.χ. για να ελέγχεται η ώρα που το προσωπικό καθαρισμού εγκαταλείπει το χώρο εργασίας του, αν υποτεθεί ότι επιβάλλεται να επιβεβαιώνουν δια τηλεφώνου ποια ώρα φεύγουν πριν κλειδώσουν τις εγκαταστάσεις). Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η έννοια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα καλύπτει τόσο τις εξερχόμενες όσο και τις εισερχόμενες κλήσεις στο βαθμό που όλες περιέχουν πληροφορίες σχετικές με την ιδιωτική ζωή ανθρώπων, τις κοινωνικές σχέσεις και τις επικοινωνίες τους.

Μια τρίτη περίπτωση «αναφοράς» σε συγκεκριμένα πρόσωπα εμφανίζεται όταν υπάρχει το στοιχείο του «**αποτελέσματος**». Έστω κι αν απουσιάζει το στοιχείο του «περιεχομένου» ή του «σκοπού», τα δεδομένα μπορούν να θεωρηθούν ότι «αναφέρονται» σε κάποιο άτομο επειδή η χρήση τους είναι πιθανόν να έχει επιπτώσεις στα δικαιώματα και τα συμφέροντα ενός συγκεκριμένου προσώπου, λαμβανομένων υπόψη όλων των σχετικών με τη συγκεκριμένη περίπτωση συνθηκών. Πρέπει να σημειωθεί ότι δεν είναι αναγκαίο το δυνητικό αποτέλεσμα να συνίσταται σε μείζονες επιπτώσεις. Αρκεί να ενδέχεται να αντιμετωπισθεί το άτομο διαφορετικά από άλλα πρόσωπα λόγω της επεξεργασίας των εν λόγω δεδομένων.

Παράδειγμα αριθ. 8: Παρακολούθηση της θέσης αυτοκινήτων ταξί για τη βελτιστοποίηση της εξυπηρέτησης, που έχει επιπτώσεις στους οδηγούς.

Εταιρία ταξί εγκαθιστά σύστημα δορυφορικού εντοπισμού για να μπορεί να εντοπίζει τη θέση των διαθέσιμων ταξί σε πραγματικό χρόνο. Σκοπός της επεξεργασίας είναι να παρέχεται καλύτερη εξυπηρέτηση και να εξοικονομούνται καύσιμα, με το να στέλνεται στους πελάτες που καλούν ταξί το αυτοκίνητο που είναι πλησιέστερα στη διεύθυνση του κάθε πελάτη. Κατ' ακρίβεια, τα δεδομένα που είναι αναγκαία για το εν λόγω σύστημα είναι δεδομένα που αναφέρονται στα αυτοκίνητα και όχι στους οδηγούς. Σκοπός της επεξεργασίας δεν είναι να αξιολογηθεί η απόδοση των οδηγών ταξί π.χ. με τη βελτιστοποίηση των διαδρομών τους. Και όμως, το σύστημα επιτρέπει να παρακολουθείται η απόδοση των οδηγών και να ελέγχεται αν τηρούν τα όρια ταχύτητας, αν επιλέγουν τις κατάλληλες διαδρομές, αν είναι στο τιμόνι ή ξεκουράζονται εκτός του οχήματος, κλπ. Μπορεί επομένως να έχει σημαντικές επιπτώσεις στα εν λόγω άτομα και υπό αυτή την έννοια τα δεδομένα μπορεί να θεωρηθούν ότι αναφέρονται επίσης σε φυσικά πρόσωπα. Η επεξεργασία θα πρέπει να υπόκειται σε κανόνες προστασίας δεδομένων.

Αυτά τα τρία στοιχεία (περιεχόμενο, σκοπός, αποτέλεσμα) πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ως εναλλακτικές προϋποθέσεις και όχι σωρευτικά. Ειδικότερα, όταν υπάρχει το στοιχείο του περιεχομένου, δεν είναι ανάγκη να υπάρχουν και τα άλλα στοιχεία για να θεωρηθεί ότι οι πληροφορίες αναφέρονται στο άτομο. Απόρροια αυτού είναι ότι η ίδια πληροφορία μπορεί να αναφέρεται σε διάφορα άτομα ταυτόχρονα, ανάλογα με το ποιο στοιχείο είναι παρόν για το καθένα. Η ίδια πληροφορία μπορεί να αναφέρεται στο Α άτομο λόγω του στοιχείου του «περιεχομένου» (τα δεδομένα σχετίζονται σαφώς με τον Α) ΚΑΙ στο άτομο Β λόγω του στοιχείου του «σκοπού» (αν χρησιμοποιηθεί για να αντιμετωπισθεί ο Β με έναν ορισμένο τρόπο) ΚΑΙ στο άτομο Γ λόγω του στοιχείου του «αποτελέσματος» (είναι πιθανόν να έχει επιπτώσεις στα δικαιώματα και τα συμφέροντα του Γ). Αυτό σημαίνει επίσης ότι δεν είναι αναγκαίο τα δεδομένα «να εστιάζουν» σε κάποιον για να θεωρηθεί ότι αναφέρονται σ' αυτόν. Από την προηγούμενη ανάλυση συνάγεται ότι το αν κάποια δεδομένα αναφέρονται σε ένα ορισμένο πρόσωπο είναι κάτι που πρέπει να εξετάζεται για κάθε επιμέρους δεδομένο ξεχωριστά. Ομοίως, κατά την εφαρμογή διατάξεων ουσιαστικού δικαίου (π.χ. για το πεδίο εφαρμογής του δικαιώματος πρόσβασης), θα πρέπει να έχουμε κατά νου το γεγονός ότι μία πληροφορία μπορεί να αναφέρεται σε διάφορα πρόσωπα.

Παράδειγμα αριθ. 9: Πληροφορίες που περιέχονται στα πρακτικά μιας συνεδρίασης.

Ένα παράδειγμα που φανερώνει την ανάγκη να εκτελείται η προηγούμενη ανάλυση για κάθε πληροφορία ξεχωριστά είναι οι πληροφορίες που περιέχονται στα πρακτικά μιας συνεδρίασης, στα οποία συνήθως καταγράφεται η συμμετοχή του Α, του Β και του Γ ατόμου, οι δηλώσεις που έκανε ο Α και ο Β και μια έκθεση πεπραγμένων επί ορισμένων θεμάτων όπως συνοψίζονται από τον συντάκτη των πρακτικών, τον Γ. Ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αναφέρονται στον Α μπορεί να θεωρηθούν μόνον οι πληροφορίες ότι συμμετείχε στη συνεδρίαση σε ορισμένο χρόνο και τόπο και ότι έκανε ορισμένες δηλώσεις. Η παρουσία στη συνεδρίαση του Β, οι δηλώσεις του και τα πεπραγμένα σε ένα θέμα όπως συνοψίζονται από τον Γ ΔΕΝ είναι δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αναφέρονται στον Α, έστω κι αν οι πληροφορίες αυτές περιέχονται στο ίδιο έγγραφο και αν ήταν ο Α που έθεσε το θέμα προς συζήτηση στη συνεδρίαση. Κατά συνέπεια, αποκλείονται από το δικαίωμα πρόσβασης του Α στα προσωπικά του δεδομένα. Το κατά πόσον και σε ποιο βαθμό οι εν λόγω πληροφορίες μπορούν να θεωρηθούν ως προσωπικά δεδομένα του Β και του Γ είναι κάτι που πρέπει να προσδιοριστεί ξεχωριστά, με εφαρμογή της ανωτέρω ανάλυσης.

3. ΤΡΙΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ: (ΦΥΣΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ) “ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΤΗ Ή ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΞΑΚΡΙΒΩΘΕΙ”

Η οδηγία προβλέπει ότι οι πληροφορίες αναφέρονται σε φυσικό πρόσωπο «του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί». Η έκφραση αυτή συνεπάγεται τις ακόλουθες θεωρήσεις.

Σε γενικές γραμμές, ένα φυσικό πρόσωπο μπορεί να θεωρηθεί ως άτομο «του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή» αν, σε μια ομάδα προσώπων, «διακρίνεται» από όλα τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας. Κατ' ανάλογο τρόπο, το φυσικό πρόσωπο είναι άτομο «του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί» εφόσον, αν και η ταυτότητά του δεν είναι ακόμη γνωστή, αυτό είναι δυνατόν να γίνει. Κατά συνέπεια, η δεύτερη αυτή περίπτωση αποτελεί στην πράξη τη συνθήκη που καθορίζει κατά πόσον οι πληροφορίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του τρίτου στοιχείου.

Η αναγνώριση ταυτότητας επιτυγχάνεται κανονικά με βάση συγκεκριμένες πληροφορίες που καλούνται «στοιχεία αναγνώρισης» και που είναι σε μια ιδιαίτερος προνομιακή και στενή σχέση με το συγκεκριμένο άτομο. Παραδείγματα τέτοιων πληροφοριών είναι διάφορα εξωτερικά γνωρίσματα της εμφάνισης του εν λόγω προσώπου, όπως το ύψος, το χρώμα των μαλλιών, η ένδυση, κλπ ή κάποια ιδιότητα του προσώπου που δεν μπορεί να γίνει αμέσως αντιληπτή, όπως επάγγελμα, αξίωμα, όνομα κλπ. Η οδηγία αναφέρεται σε τέτοια «στοιχεία αναγνώρισης» στον ορισμό των «δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» στο άρθρο 2 όταν αναφέρει ότι ένα φυσικό πρόσωπο "μπορεί να προσδιοριστεί, άμεσα ή έμμεσα, ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή βάσει ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του από φυσική, βιολογική, ψυχολογική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική άποψη".

Πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί "άμεσα" ή "έμμεσα"

Στα σχόλια που αφορούν τα άρθρα της τροποποιημένης πρότασης της Επιτροπής παρέχονται περαιτέρω διευκρινίσεις, υπό την έννοια ότι "η ταυτότητα ενός προσώπου μπορεί να προσδιορισθεί άμεσα από το όνομα ή έμμεσα από έναν αριθμό τηλεφώνου, αριθμό κυκλοφορίας αυτοκινήτου, αριθμό κοινωνικής ασφάλισης, αριθμό διαβατηρίου ή από ένα συνδυασμό σημαντικών κριτηρίων που επιτρέπουν την αναγνώρισή του περιορίζοντας το εύρος της ομάδας στην οποία ανήκει (ηλικία, επάγγελμα, τόπος διαμονής, κλπ)". Από τη διατύπωση του ανωτέρω κειμένου προκύπτει σαφώς ότι ο βαθμός στον οποίο ορισμένα στοιχεία αναγνώρισης αρκούν για να επιτευχθεί η αναγνώριση εξαρτάται από το πλαίσιο της συγκεκριμένης κατάστασης. Ένα πολύ κοινό επώνυμο δεν αρκεί για την αναγνώριση κάποιου – δηλ. για να ξεχωρίσει κάποιος ολοκληρωτικά – από το σύνολο του πληθυσμού μιας χώρας, ενώ είναι πιθανόν να αρκεί για την αναγνώριση ενός μαθητή στην τάξη. Ακόμη και παρεπόμενες πληροφορίες, όπως «ο άνδρας με το μαύρο κοστούμι», μπορεί να ταυτοποιήσουν κάποιον ανάμεσα στους διαβάτες που στέκονται σε ένα φανάρι κυκλοφορίας στο δρόμο. Έτσι, το αν το άτομο στο οποίο αναφέρονται οι πληροφορίες αναγνωρίζεται ή όχι εξαρτάται από τις εκάστοτε περιστάσεις.

Όσον αφορά πρόσωπα των οποίων η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί "άμεσα", το συνηθέστερο στοιχείο αναγνώρισης είναι το **όνομα** του προσώπου και, στην πράξη, η έννοια του «ατόμου του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή» αναφέρεται κατά το πλείστον στο όνομα του προσώπου.

Για να επιβεβαιωθεί η ταυτότητα, το όνομα του προσώπου πρέπει μερικές φορές να συνδυαστεί με άλλες πληροφορίες (ημερομηνία γέννησης, ονόματα γονέων, διεύθυνση ή φωτογραφία του προσώπου του) ώστε να αποφευχθεί ενδεχόμενη σύγχυση μεταξύ του εν λόγω προσώπου και πιθανών συνονόματων. Για παράδειγμα, η πληροφορία ότι ο Α χρωστά ένα ποσό χρημάτων μπορεί να θεωρηθεί ότι αναφέρεται σε ένα άτομο γνωστής ταυτότητας επειδή συνδέεται με το όνομα του προσώπου. Το όνομα είναι μια πληροφορία που αποκαλύπτει ότι το άτομο χρησιμοποιεί αυτόν το συνδυασμό γραμμάτων και ήχων για να ξεχωρίζει και να διακρίνεται από άλλα πρόσωπα με τα οποία διατηρεί σχέσεις. Το όνομα μπορεί επίσης να αποτελέσει σημείο εκκίνησης προκειμένου να ληφθούν πληροφορίες για το που κατοικεί ή για να μπορεί να εντοπισθεί το εν λόγω πρόσωπο, ενώ μπορεί επίσης να δώσει πληροφορίες για τα πρόσωπα της οικογένειάς του (μέσω του επωνύμου) και για διάφορες νομικές και κοινωνικές σχέσεις που συνδέονται με το εν λόγω όνομα (μητρώα εκπαίδευσης, ιατρικοί φάκελοι, τραπεζικοί λογαριασμοί). Μπορεί ακόμη να δώσει τη δυνατότητα να γίνει γνωστή η εμφάνιση του εν λόγω προσώπου εφόσον η φωτογραφία του συνδεθεί με το όνομα. Όλες αυτές οι νέες πληροφορίες που συνδέονται με το όνομα μπορούν να

επιτρέψουν σε κάποιον να εντοπίσει επακριβώς το συγκεκριμένο άτομο. Έτσι, μέσω των στοιχείων αναγνώρισης, οι αρχικές πληροφορίες συσχετίζονται με ένα φυσικό πρόσωπο που μπορεί να διακριθεί από άλλα άτομα.

Όσον αφορά τα άτομα των οποίων η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί "έμμεσα", η κατηγορία αυτή αναφέρεται συνήθως στο φαινόμενο των «μοναδικών συνδυασμών», μικρών ή μεγάλων στο μέγεθος. Στις περιπτώσεις που, εκ πρώτης όψεως, η έκταση των διαθέσιμων στοιχείων αναγνώρισης δεν επιτρέπει σε κάποιον να διακρίνει ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, ενδέχεται να είναι παρόλα αυτά δυνατό να «εξακριβωθεί η ταυτότητά του» επειδή οι εν λόγω πληροφορίες σε συνδυασμό με άλλες πληροφορίες (που τηρούνται ενδεχομένως από τον υπεύθυνο επεξεργασίας) θα επιτρέψουν τη διάκριση του ατόμου από άλλα. Εκεί ακριβώς αναφέρεται η οδηγία με την έκφραση "ενός ή περισσοτέρων συγκεκριμένων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του από φυσική, βιολογική, ψυχολογική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική άποψη". Ορισμένα χαρακτηριστικά είναι τόσο μοναδικά ώστε να επιτρέπουν στην αναγνώριση ενός ατόμου χωρίς προσπάθεια («ο νυν πρωθυπουργός της Ισπανίας»), σε ορισμένες όμως περιπτώσεις εξίσου κατάλληλος μπορεί να είναι και ένας συνδυασμός από λεπτομέρειες σε επίπεδο κατηγορίας (ηλικιακή κατηγορία, προέλευση από συγκεκριμένη περιφέρεια, κλπ), ιδίως αν κάποιος έχει πρόσβαση σε πρόσθετες πληροφορίες αυτού του είδους. Το φαινόμενο αυτό μελετήθηκε εκτεταμένα από στατιστικούς, για τους οποίους η αποφυγή παραβίασης του εμπιστευτικού χαρακτήρα αποτελεί μόνιμο μέλημα.

Παράδειγμα αριθ. 10: Αποσπασματικές πληροφορίες στον τύπο

Δημοσιεύονται στον τύπο πληροφορίες για μια παλιά ποινική υπόθεση, που στο παρελθόν είχε τραβήξει ιδιαίτερα την προσοχή του κοινού. Τα παρόντα δημοσιεύματα δεν περιλαμβάνουν κανένα από τα παραδοσιακά στοιχεία αναγνώρισης, ιδίως δεν υπάρχουν ονόματα ούτε ημερομηνίες γέννησης κανενός από τα εμπλεκόμενα πρόσωπα.

Λογικά, δεν φαίνεται δύσκολο να μπορέσουν να βρεθούν κάποιες πρόσθετες πληροφορίες ώστε να μπορέσει κανείς να μάθει ποια είναι τα κυρίως εμπλεκόμενα πρόσωπα, π.χ. ανατρέχοντας σε εφημερίδες της τότε εποχής. Πράγματι, δεν είναι απίθανο κάποιος να προβεί σε ορισμένες ενέργειες (π.χ. αναδρομή σε παλιές εφημερίδες) που να του δώσουν τη δυνατότητα να μάθει ονόματα και άλλα στοιχεία αναγνώρισης των προσώπων που αναφέρονται στο παράδειγμα. Φαίνεται συνεπώς δικαιολογημένο οι πληροφορίες του εν λόγω παραδείγματος να θεωρηθούν ως «πληροφορίες για πρόσωπα των οποίων μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα» και επομένως ως «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα».

Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι, αν και η συνηθέστερη περίπτωση στην πράξη είναι η ταυτοποίηση μέσω του ονόματος, το ίδιο το όνομα μπορεί να μην είναι αναγκαίο σε όλες τις περιπτώσεις για την ταυτοποίηση ενός ατόμου. Αυτό μπορεί να συμβεί όταν χρησιμοποιούνται άλλα «στοιχεία αναγνώρισης» για τη διάκριση κάποιου ατόμου. Συγκεκριμένα, σε μηχανογραφημένα αρχεία με δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, στα καταχωρημένα πρόσωπα δίνεται συνήθως ένας μοναδικός αναγνωριστικός κωδικός, για να αποφεύγεται η σύγχυση μεταξύ δύο προσώπων στο αρχείο. Αλλά και στο Διαδίκτυο, εργαλεία παρακολούθησης της κίνησης παρέχουν την ευχέρεια ταυτοποίησης της συμπεριφοράς μιας μηχανής και, από αυτήν, του χρήστη που βρίσκεται πίσω από τη μηχανή. Έτσι, συναρμολογείται βαθμιαία η προσωπικότητα του ατόμου προκειμένου κάποιες αποφάσεις να αποδοθούν σε αυτό. Χωρίς ούτε καν να ερευνηθεί το όνομα και η διεύθυνση του ατόμου, το άτομο αυτό είναι δυνατόν να ενταχθεί σε μια κατηγορία με βάση κοινωνικοοικονομικά, ψυχολογικά, φιλοσοφικά ή άλλα κριτήρια και να αποδοθούν στο άτομο αυτό ορισμένες αποφάσεις δεδομένου ότι το σημείο επαφής του ατόμου (ο ηλεκτρονικός υπολογιστής) δεν απαιτεί πλέον κατ' ανάγκη την αποκάλυψη της ταυτότητάς του σε στενή έννοια. Με άλλα λόγια, η ταυτοποίηση ενός ατόμου δεν απαιτεί πλέον κατ' ανάγκη τη γνώση του ονόματός του. Ο ορισμός των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αντικατοπτρίζει αυτό το γεγονός¹⁰.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έχει τοποθετηθεί σε αυτή την κατεύθυνση όταν θεωρεί ότι "η αναφορά, επί ιστοσελίδας του Διαδικτύου, σε διάφορα πρόσωπα και ο προσδιορισμός τους είτε με το όνομά τους είτε με άλλα μέσα, για παράδειγμα με τον αριθμό τηλεφώνου τους ή με στοιχεία σχετικά με τις συνθήκες εργασίας τους και τις ασχολίες τους κατά τον ελεύθερο χρόνο, συνιστά επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα [...] κατά την έννοια της [...] οδηγίας 95/46"¹¹.

Παράδειγμα αριθ. 11: Άτομα που ζητούν πολιτικό άσυλο

¹⁰ Έκθεση σχετικά με την εφαρμογή των αρχών προστασίας δεδομένων στα διεθνή τηλεπικοινωνιακά δίκτυα, του κ. Yves POULLET και της ομάδας του, για την επιτροπή T-PD του Συμβουλίου της Ευρώπης, σημείο 2.3.1, T-PD (2004) 04 τελικό.

¹¹ Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου C-101/2001 της 06.11.2003 (Lindqvist), σκέψη 27.

Σε άτομα που έχουν ζητήσει πολιτικό άσυλο και αποκρύπτουν το πραγματικό τους όνομα στο ίδρυμα όπου φιλοξενούνται δίνεται ένας κωδικός αριθμός για διοικητικούς λόγους. Ο αριθμός αυτός χρησιμεύει ως στοιχείο αναγνώρισης, έτσι ώστε οι διάφορες πληροφορίες σχετικά με την παραμονή του αιτούντος άσυλο στο ίδρυμα να μπορούν να συσχετίζονται με το εν λόγω άτομο, και μέσω μιας φωτογραφίας ή άλλων βιομετρικών δεικτών, ο κωδικός αριθμός να είναι σε στενή και άμεση σύνδεση με το φυσικό πρόσωπο προκειμένου αυτό να μπορεί να διακρίνεται από άλλους αιτούντες άσυλο και να του αποδίδονται διάφορες πληροφορίες, οι οποίες στη συνέχεια θα αναφέρονται σε «ταυτοποιημένο» φυσικό άτομο.

Το άρθρο 8 παράγραφος 7 προβλέπει επίσης ότι “τα κράτη μέλη καθορίζουν τους όρους υπό τους οποίους επιτρέπεται η επεξεργασία του εθνικού αναγνωριστικού αριθμού ταυτότητας ή άλλων γενικότερων αναγνωριστικών της ταυτότητας στοιχείων”. Αξίζει να σημειωθεί το νόημα της εν λόγω διάταξης, η οποία δεν περιέχει κάποια ιδιαίτερη ένδειξη για το τι είδους όρους θα πρέπει να θεσπίσουν τα κράτη μέλη, αλλά παρόλα αυτά περιλαμβάνεται στο άρθρο που αναφέρεται στα ευαίσθητα δεδομένα. Η αιτιολογική σκέψη 33 αναφέρεται στο είδος αυτό δεδομένων ως “δεδομένα που εκ φύσεως ενδέχεται να θίξουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες ή την ιδιωτική ζωή”. Είναι λοιπόν λογικό να σκεφθούμε ότι ο νομοθέτης μπορεί να είχε παρόμοιες ανησυχίες σχετικά με τους εθνικούς αναγνωριστικούς αριθμούς ταυτότητας λόγω των μεγάλων δυνατοτήτων που παρέχουν για εύκολη και κατηγορηματική σύνδεση διαφόρων πληροφοριών για ένα δεδομένο άτομο.

Μέσα εξακρίβωσης ταυτότητας

Η αιτιολογική σκέψη 26 της οδηγίας δίνει ιδιαίτερη προσοχή στον όρο «μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα» όταν αναφέρει ότι “για να διαπιστωθεί αν η ταυτότητα ενός προσώπου μπορεί να εξακριβωθεί, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των μέσων που μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν, είτε από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας, είτε από τρίτο, για να εξακριβωθεί η ταυτότητα του εν λόγω προσώπου.”. Αυτό σημαίνει ότι δεν αρκεί απλώς να υπάρχει υποθετικά η δυνατότητα διάκρισης ενός ατόμου προκειμένου να θεωρηθεί ότι η ταυτότητα του εν λόγω προσώπου «μπορεί να εξακριβωθεί». Εάν, λαμβάνοντας υπόψη “το σύνολο των μέσων που μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν, είτε από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, είτε από τρίτο», η δυνατότητα αυτή δεν υπάρχει ή είναι αμελητέα, το πρόσωπο δεν θα πρέπει να θεωρείται ως πρόσωπο του οποίου «μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα» και οι πληροφορίες δεν θα πρέπει να θεωρούνται ως «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα». Κατά την εφαρμογή του κριτηρίου “το σύνολο των μέσων που μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν, είτε από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, είτε από τρίτο” θα πρέπει να λαμβάνονται ειδικότερα υπόψη όλοι οι σχετικοί παράγοντες. Το κόστος εξακρίβωσης της ταυτότητας είναι ένας παράγοντας αλλά όχι ο μοναδικός. Θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο σύνολό τους ο επιδιωκόμενος σκοπός, ο τρόπος με τον οποίο διαρθρώνεται η επεξεργασία, το όφελος που προσδοκά ο υπεύθυνος επεξεργασίας, τα υπό διακύβευση συμφέροντα των ατόμων, καθώς και ο κίνδυνος οργανωτικών δυσλειτουργιών (π.χ. παραβιάσεις κανόνων απορρήτου) και οι τεχνικές αστοχίες. Από την άλλη μεριά, ο έλεγχος της εκπλήρωσης του κριτηρίου έχει δυναμικό χαρακτήρα, πράγμα που σημαίνει ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η πλέον πρόσφατη τεχνολογία κατά το χρόνο της επεξεργασίας και οι δυνατότητες ανάπτυξης της κατά τη διάρκεια της περιόδου επεξεργασίας των δεδομένων. Η εξακρίβωση της ταυτότητας μπορεί να μην είναι σήμερα δυνατή με όλα τα μέσα που μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν σήμερα. Εάν τα δεδομένα πρόκειται να αποθηκευθούν για ένα μήνα, μπορεί κανείς να θεωρήσει ότι κατά τη «διάρκεια ζωής» των πληροφοριών δεν πρόκειται να καταστεί δυνατή η εξακρίβωση της ταυτότητας και

επομένως τα δεδομένα δεν θα πρέπει να θεωρηθούν ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Αν όμως πρόκειται να διατηρηθούν για 10 χρόνια, ο υπεύθυνος επεξεργασίας θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του το ενδεχόμενο ανάπτυξης δυνατότητας εξακρίβωσης της ταυτότητας ακόμη και κατά το ένατο έτος της διάρκειας ζωής τους, πράγμα το οποίο τα καθιστά εκείνη τη στιγμή δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Το σύστημα θα πρέπει να μπορεί να προσαρμόζεται στις εξελίξεις αυτές όταν εμφανίζονται και να προβλέπει εγκαίρως την ενσωμάτωση των κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων.

Παράδειγμα αριθ. 12: Δημοσίευση ακτινογραφιών με το μικρό όνομα του ασθενούς

Σε επιστημονικό περιοδικό είχε δημοσιευθεί ακτινογραφία μιας κυρίας με το μικρό της όνομα, το οποίο ήταν πολύ ασυνήθιστο. Το μικρό όνομα του προσώπου, σε συνδυασμό με το ότι οι συγγενείς της ή οι γνωστοί της γνώριζαν ότι υπέφερε από μια ορισμένη ασθένεια, κατέστησε το πρόσωπο αυτό αναγνωρίσιμο από ορισμένα άτομα, οπότε η ακτινογραφία θα μπορούσε στη συνέχεια να θεωρηθεί ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

Παράδειγμα αριθ. 13: Δεδομένα φαρμακευτικής έρευνας

Νοσοκομεία ή μεμονωμένοι γιατροί διαβιβάζουν δεδομένα από ιατρικούς φακέλους ασθενών τους σε εταιρία για σκοπούς ιατρικής έρευνας. Δεν χρησιμοποιούνται τα ονόματα των ασθενών αλλά μόνον αύξοντες αριθμοί που δίνονται τυχαία σε κάθε κλινική περίπτωση, για να διασφαλισθεί η συνοχή και να αποφευχθεί οποιαδήποτε σύγχυση με πληροφορίες σχετικές με άλλους ασθενείς. Τα ονόματα των ασθενών παραμένουν αποκλειστικά στην κατοχή των αντίστοιχων γιατρών, που δεσμεύονται από το ιατρικό απόρρητο. Τα δεδομένα δεν περιέχουν καμία πρόσθετη πληροφορία που να καθιστά δυνατή την εξακρίβωση της ταυτότητας των ασθενών με το συνδυασμό τους. Επιπλέον, έχουν ληφθεί όλα τα υπόλοιπα αναγκαία μέτρα, νομικά, τεχνικά ή οργανωτικά, για να προληφθεί το ενδεχόμενο να αναγνωρισθούν ή να καταστούν αναγνωρίσιμα τα πρόσωπα στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα. Υπό τις συνθήκες αυτές, η Αρχή Προστασίας Δεδομένων μπορεί να θεωρήσει ότι κατά την επεξεργασία που πραγματοποιείται από τη φαρμακευτική εταιρία δεν υπάρχει κανένα μέσο που να μπορεί ευλόγως να χρησιμοποιηθεί για την εξακρίβωση της ταυτότητας των προσώπων στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα.

Ένας σχετικός παράγοντας, όπως αναφέρεται παραπάνω, στην αξιολόγηση "του συνόλου των μέσων που μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν" για την εξακρίβωση της ταυτότητας των προσώπων είναι στην πράξη ο σκοπός που επιδιώκεται από τον υπεύθυνο επεξεργασίας κατά την επεξεργασία των δεδομένων. Οι εθνικές αρχές προστασίας δεδομένων έχουν βρεθεί αντιμέτωπες με περιπτώσεις στις οποίες, από τη μία μεριά, ο υπεύθυνος επεξεργασίας διατείνεται ότι σε επεξεργασία υποβάλλονται μόνον διάσπαρτες πληροφορίες, χωρίς αναφορά σε όνομα ή άλλα άμεσα στοιχεία αναγνώρισης, και υποστηρίζει ότι τα δεδομένα δεν θα πρέπει να θεωρηθούν ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα υπαγόμενα στους κανόνες προστασίας δεδομένων. Από την άλλη μεριά, η επεξεργασία των εν λόγω πληροφοριών έχει νόημα μόνον αν επιτρέπει να αναγνωρισθούν συγκεκριμένα άτομα και να αντιμετωπισθούν με έναν ορισμένο τρόπο. Στις περιπτώσεις αυτές, όταν ο σκοπός της επεξεργασίας συνεπάγεται την εξακρίβωση της ταυτότητας ατόμων, μπορεί να υποτεθεί ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή κάποιο άλλο εμπλεκόμενο πρόσωπο έχουν ή θα έχουν τα μέσα "που μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν" για την εξακρίβωση της ταυτότητας του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα εκάστοτε δεδομένα. Πράγματι, το να ισχυρίζεται κανείς ότι δεν είναι

δυνατή η εξακρίβωση της ταυτότητας ατόμων, όταν σκοπός της επεξεργασίας είναι ακριβώς η εξακρίβωση της ταυτότητάς τους, είναι στην κυριολεξία μια καθαρή αντίφαση. Συνεπώς, οι πληροφορίες θα πρέπει να θεωρούνται ότι αναφέρονται σε άτομα των οποίων μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα και η επεξεργασία πρέπει να υπάγεται στους κανόνες προστασίας δεδομένων.

Παράδειγμα αριθ. 14: Παρακολούθηση με βιντεοκάμερα

Η ανωτέρω διαπίστωση έχει ιδιαίτερη σημασία στην περίπτωση της παρακολούθησης με βιντεοκάμερες, όπου οι υπεύθυνοι επεξεργασίας ισχυρίζονται συχνά ότι μόνον σε ένα μικρό ποσοστό του συλλεγόμενου υλικού μπορεί να γίνει αναγνώριση και, επομένως, δεν τίθεται θέμα επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πριν να γίνει πραγματική αναγνώριση σ' αυτές τις λίγες περιπτώσεις. Δεδομένου όμως ότι σκοπός της παρακολούθησης με βιντεοκάμερα είναι ακριβώς το να αναγνωρισθούν τα άτομα που εικονίζονται στη βιντεοκάμερα σε κάθε περίπτωση κατά την οποία ο υπεύθυνος επεξεργασίας το θεωρήσει αναγκαίο, η όλη διαδικασία ως έχει πρέπει να θεωρηθεί ως επεξεργασία δεδομένων προσώπων των οποίων μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα, ακόμη κι αν ορισμένα από τα απεικονιζόμενα πρόσωπα δεν μπορούν να αναγνωρισθούν στην πράξη.

Παράδειγμα αριθ. 15: Δυναμικές διευθύνσεις IP

Η ομάδα θεωρεί τις διευθύνσεις IP ως δεδομένα που αναφέρονται σε πρόσωπο του οποίου μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα. Έχει δηλώσει ότι *"οι πάροχοι πρόσβασης στο Διαδίκτυο και οι διαχειριστές τοπικών δικτύων μπορούν, με τη χρήση εύλογων μέσων, να εξακριβώνουν την ταυτότητα χρηστών του Διαδικτύου στους οποίους έχουν χορηγήσει διευθύνσεις IP δεδομένου ότι συνήθως "καταγράφουν" συστηματικά σε κάποιο αρχείο την ημερομηνία, την ώρα, τη διάρκεια και τη δυναμική διεύθυνση IP που παρέχεται στο χρήστη του Διαδικτύου. Το ίδιο μπορεί να λεχθεί και για τους παρόχους υπηρεσιών Διαδικτύου, οι οποίοι τηρούν ένα ημερολόγιο στον εξυπηρετητή HTTP. Στις περιπτώσεις αυτές δεν υπάρχει αμφιβολία ότι πρόκειται για δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 2 στοιχείο α) της οδηγίας [...]"*¹².

Ειδικά στις περιπτώσεις στις οποίες η επεξεργασία διευθύνσεων IP εκτελείται με σκοπό την εξακρίβωση της ταυτότητας των χρηστών του ηλεκτρονικού υπολογιστή (π.χ. από κατόχους δικαιωμάτων δημιουργού (copyright) προκειμένου να στραφούν δικαστικώς κατά των χρηστών του ηλεκτρονικού υπολογιστή για παραβίαση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας), ο υπεύθυνος επεξεργασίας προεξοφλεί ότι «τα μέσα που μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν» για την εξακρίβωση της ταυτότητας των προσώπων θα είναι διαθέσιμα, π.χ. μέσω του δικαστηρίου όπου θα εκδικασθεί η αγωγή (διαφορετικά, δεν έχει νόημα η συλλογή των πληροφοριών). Συνεπώς, οι πληροφορίες πρέπει να θεωρηθούν ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

Μια ιδιαίτερη περίπτωση είναι εκείνη ορισμένων ειδών διευθύνσεων IP οι οποίες πράγματι, σε ορισμένες περιπτώσεις, δεν επιτρέπουν την αναγνώριση του χρήστη, για ποικίλους τεχνικούς και οργανωτικούς λόγους. Ένα παράδειγμα είναι οι διευθύνσεις IP που δίνονται σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές εγκατεστημένους σε «Ίντερνετ καφέ», όπου δεν ζητείται η ταυτότητα των πελατών. Θα μπορούσε να ισχυρισθεί κανείς ότι τα δεδομένα που συλλέγονται για τη χρήση του υπολογιστή X κατά τη διάρκεια ενός

¹² WP 37: Προστασία της ιδιωτικής ζωής στο Διαδίκτυο - Ολοκληρωμένη κοινοτική προσέγγιση σχετικά με την προστασία των δεδομένων στο Διαδίκτυο, που εκδόθηκε στις 21.11.2000.

ορισμένου χρονικού διαστήματος δεν επιτρέπουν την αναγνώριση του χρήστη με εύλογα μέσα και, κατά συνέπεια, δεν είναι δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι οι πάροχοι υπηρεσιών Διαδικτύου το πιθανότερο είναι να μη γνωρίζουν ούτε αυτοί αν η υπό εξέταση διεύθυνση IP επιτρέπει ή όχι την αναγνώριση και ότι θα επεξεργάζονται τα δεδομένα της εν λόγω διεύθυνσης με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο χειρίζονται πληροφορίες που σχετίζονται με διευθύνσεις IP χρηστών που είναι καταχωρημένοι κανονικά και των οποίων μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα. Έτσι, εκτός κι αν ο πάροχος είναι σε θέση να διαπιστώσει με απόλυτη βεβαιότητα ότι τα δεδομένα αντιστοιχούν σε χρήστες που δεν μπορούν να αναγνωρισθούν, πρέπει να αντιμετωπίζει όλες τις πληροφορίες IP ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για να είναι απολύτως σίγουρος.

Παράδειγμα αριθ.16: Ζημιές προκαλούμενες από γκράφιτι

Επιβατηγά οχήματα που ανήκουν σε εταιρία μεταφορών ανευρίσκονται επανειλημμένως ζωγραφισμένα με γκράφιτι. Για να εκτιμήσει τη ζημιά και να διευκολυνθεί στην έγερση των νόμιμων αξιώσεων εναντίον εκείνων που προκάλεσαν τη ζημιά, η εταιρία οργανώνει ένα αρχείο με πληροφορίες για τις συνθήκες της ζημιάς, καθώς και με εικόνες των οχημάτων που υπέστησαν φθορά και των "ετικετών" ή της "υπογραφής" του δράστη. Όταν οι πληροφορίες εισάγονται στο αρχείο, δεν είναι γνωστό ούτε ποιοι προκάλεσαν τη ζημιά ούτε σε ποιόν αντιστοιχεί η «υπογραφή», μπορεί δε να μη γίνουν ποτέ γνωστά αυτά τα στοιχεία. Ωστόσο, σκοπός της επεξεργασίας είναι ακριβώς να ταυτοποιηθούν τα άτομα στα οποία αναφέρονται οι πληροφορίες ως τα άτομα που προκάλεσαν τη ζημιά και να μπορέσουν να εγερθούν εναντίον τους οι νόμιμες αξιώσεις. Η επεξεργασία αυτή έχει νόημα αν ο υπεύθυνος επεξεργασίας προσδοκά ότι κάποια ημέρα «μπορεί ευλόγως» να αποτελέσει μέσον για την εξακρίβωση της ταυτότητας του ατόμου. Οι πληροφορίες που περιέχονται στις φωτογραφίες θα πρέπει να θεωρείται ότι αναφέρονται σε άτομα των οποίων «η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί», οι πληροφορίες στο αρχείο ως «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα», η δε επεξεργασία πρέπει να υπόκειται στους κανόνες προστασίας δεδομένων, οι οποίοι επιτρέπουν μια τέτοια επεξεργασία να χαρακτηριστεί ως νόμιμη υπό ορισμένες συνθήκες και με ορισμένες εγγυήσεις.

Όταν σκοπός της επεξεργασίας δεν είναι η εξακρίβωση της ταυτότητας του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα, τα τεχνικά μέτρα που λαμβάνονται για την πρόληψη της αναγνώρισης παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο. Η λήψη των κατάλληλων σύγχρονων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων για την προστασία των δεδομένων έναντι της αναγνώρισης μπορεί να αποτελέσει το στοιχείο εκείνο που θα συντελέσει αποφασιστικά ώστε να θεωρηθεί ότι δεν μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα των προσώπων, λαμβάνοντας υπόψη *το σύνολο των μέσων που μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν, είτε από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας, είτε από τρίτο*, για να εξακριβωθεί η ταυτότητα των προσώπων. Στην περίπτωση αυτή, η εφαρμογή των εν λόγω μέτρων δεν είναι *συνέπεια* νόμιμης υποχρέωσης που προκύπτει από το άρθρο 17 της οδηγίας (το οποίο ούτως ή άλλως εφαρμόζεται μόνον αν οι πληροφορίες είναι δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα) αλλά μάλλον *συνθήκη* προκειμένου ακριβώς οι πληροφορίες να μη θεωρηθούν ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και η επεξεργασία τους να μην υπόκειται στις διατάξεις της οδηγίας.

Δεδομένα υπό ψευδώνυμο

Η απόδοση ψευδώνυμου είναι η διεργασία της συγκάλυψης ταυτοτήτων. Στόχος αυτής της διεργασίας είναι να μπορούν να συλλεχθούν πρόσθετα δεδομένα που αναφέρονται

στο ίδιο άτομο χωρίς να χρειάζεται να είναι γνωστή η ταυτότητά του. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία στο χώρο της έρευνας και της στατιστικής.

Η απόδοση ψευδώνυμου μπορεί να γίνει με δυνατότητα ιχνηλάτησης χρησιμοποιώντας καταλόγους αντιστοίχισης ταυτοτήτων και ψευδώνυμων ή χρησιμοποιώντας αμφίδρομους κρυπτογραφικούς αλγορίθμους για την απόδοση των ψευδώνυμων. Η συγκάλυψη των ταυτοτήτων μπορεί επίσης να γίνει με τρόπο που να μην είναι δυνατή η εκ νέου αναγνώριση, π.χ. με μονόδρομη κρυπτογράφηση, η οποία δημιουργεί γενικώς ανώνυμα δεδομένα.

Η αποτελεσματικότητα της διαδικασίας απόδοσης ψευδώνυμων εξαρτάται από διάφορους παράγοντες (σε ποιο στάδιο χρησιμοποιείται, πόσο ασφαλής είναι έναντι ανάστροφης ιχνηλάτησης, το μέγεθος του πληθυσμού εντός του οποίου γίνεται η απόκρυψη της ταυτότητας του ατόμου, η ικανότητα σύνδεσης ατομικών συναλλαγών ή καταχωρημένων στοιχείων με το ίδιο πρόσωπο, κλπ). Τα ψευδώνυμα πρέπει να είναι τυχαία και απρόβλεπτα. Ο αριθμός των δυνατών ψευδώνυμων θα πρέπει να είναι τόσο μεγάλος ώστε να μην επιλέγεται ποτέ τυχαίως δύο φορές το ίδιο ψευδώνυμο. Εφόσον απαιτείται υψηλό επίπεδο ασφαλείας, το σύνολο των δυνητικών ψευδώνυμων πρέπει να είναι τουλάχιστον ίσο με την περιοχή τιμών ασφαλών κρυπτογραφικών συναρτήσεων κατατεμαχισμού¹³.

Τα υπό ψευδώνυμο δεδομένα στα οποία υπάρχει δυνατότητα ιχνηλάτησης μπορεί να θεωρηθούν ως πληροφορίες για άτομα των οποίων *μπορεί έμμεσα να εξακριβωθεί η ταυτότητα*. Πράγματι, χρησιμοποίηση ψευδώνυμου σημαίνει ότι είναι δυνατόν να επανέλθουμε αντίστροφα στο άτομο, με αποτέλεσμα να μπορεί να ανακαλυφθεί η ταυτότητά του, αλλά μόνον υπό προκαθορισμένες συνθήκες. Στην περίπτωση αυτή, αν και εφαρμόζονται οι κανόνες προστασίας δεδομένων, οι κίνδυνοι που ενυπάρχουν για τα άτομα από την επεξεργασία τέτοιων πληροφοριών που μπορούν να συνδεθούν έμμεσα με το άτομο είναι συνήθως χαμηλοί, έτσι ώστε η εφαρμογή αυτών των κανόνων να είναι δικαιολογημένα πιο ελαστική σε σχέση με την επεξεργασία πληροφοριών για άτομα των οποίων η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί άμεσα.

Κωδικοποιημένα δεδομένα με κλείδα αποκωδικοποίησης

Τα κωδικοποιημένα δεδομένα με κλείδα αποκωδικοποίησης είναι ένα κλασικό παράδειγμα απόδοσης ψευδώνυμου. Οι πληροφορίες αναφέρονται σε άτομα τα οποία λαμβάνουν έναν κωδικό, ενώ η κλείδα που δείχνει την αντιστοιχία μεταξύ των κωδικών και των κοινών στοιχείων αναγνώρισης των ατόμων (όπως όνομα, ημερομηνία γέννησης, διεύθυνση) φυλάσσεται ξεχωριστά.

Παράδειγμα αριθ. 17: Μη συνολικά στατιστικά δεδομένα

Ένα παράδειγμα για να καταδειχθεί πόσο σημαντικό είναι να λαμβάνονται υπόψη όλες οι συνθήκες προκειμένου να αξιολογηθεί αν το μέσο για την εξακρίβωση της ταυτότητας «μπορεί ευλόγως» να χρησιμοποιηθεί είναι εκείνο των προσωπικών πληροφοριών που υποβάλλονται σε επεξεργασία από την εθνική στατιστική υπηρεσία κατά την οποία, σε κάποιο στάδιο, οι πληροφορίες είναι αποθηκευμένες σε μη

¹³ Βλ. το έγγραφο εργασίας "Privacy-enhancing technologies" της ομάδας εργασίας για τις "τεχνολογίες βελτίωσης της προστασίας της ιδιωτικότητας" της επιτροπής για τις "Τεχνικές και οργανωτικές πτυχές της προστασίας των δεδομένων" των Γερμανών επιτρόπων της Ομοσπονδίας και των ομοσπόνδων κρατιδίων για την προστασία των δεδομένων (Οκτώβριος 1997), που δημοσιεύθηκε στην http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/studies/index_en.htm

συνολική μορφή και αναφέρονται σε συγκεκριμένα άτομα, τα οποία όμως χαρακτηρίζονται από έναν κωδικό αντί του ονόματός τους (π.χ. το άτομο με τον κωδικό X1234 πίνει ένα ποτήρι κρασί περισσότερες από 3 φορές την εβδομάδα). Η στατιστική υπηρεσία τηρεί ξεχωριστά την κλειδα αυτών των κωδικών (τον κατάλογο που συνδέει τους κωδικούς με τα ονόματα των προσώπων). Η κλειδα αυτή δύναται να θεωρηθεί ότι «μπορεί ευλόγως να χρησιμοποιηθεί» από τη στατιστική υπηρεσία, συνεπώς το σύνολο των πληροφοριών που σχετίζονται με άτομα μπορούν να θεωρηθούν ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και θα πρέπει να υπάγονται στους κανόνες προστασίας δεδομένων από την υπηρεσία. Τώρα, ας φαντασθούμε ότι ένας κατάλογος με δεδομένα για τις συνήθειες κατανάλωσης οίνου αποστέλλεται στην εθνική ένωση των οινοπαραγωγών για να μπορέσουν να στηρίξουν τη δημόσια θέση τους με στατιστικά στοιχεία. Για να προσδιορισθεί κατά πόσον ο εν λόγω κατάλογος εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, θα πρέπει να αξιολογηθεί κατά πόσον μπορούν να αναγνωρισθούν οι επιμέρους καταναλωτές κρασιού *"λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των μέσων που μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή από τρίτο"*.

Εάν οι κωδικοί που χρησιμοποιούνται για τα διάφορα φυσικά πρόσωπα είναι μονοσήμαντοι, ο κίνδυνος αναγνώρισης εμφανίζεται αν είναι δυνατόν να υπάρξει πρόσβαση στην κλειδα αποκρυπτογράφησης. Κατά συνέπεια, οι κίνδυνοι παράνομης εξωτερικής διείσδυσης (hacking), η πιθανότητα κάποιος μέσα από τον ίδιο τον οργανισμό αποστολής – παρά το επαγγελματικό απόρρητο – να δώσει την κλειδα και η δυνατότητα έμμεσης αναγνώρισης αποτελούν παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη για να προσδιορισθεί αν τα πρόσωπα μπορούν να αναγνωρισθούν *λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των μέσων που μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή από ένα τρίτο* και κατά συνέπεια αν οι πληροφορίες θα πρέπει να θεωρηθούν ως «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα». Σε θετική περίπτωση, εφαρμόζονται οι κανόνες προστασίας δεδομένων. Ένα διαφορετικό θέμα είναι ότι οι κανόνες αυτοί προστασίας δεδομένων μπορεί να λάβουν υπόψη κατά πόσον οι κίνδυνοι για τα άτομα είναι μειωμένοι, ώστε η επεξεργασία να υπάγεται σε περισσότερο ή λιγότερο αυστηρούς όρους, με βάση την ευελιξία που προβλέπεται στους κανόνες της οδηγίας.

Εάν, αντιθέτως, οι κωδικοί δεν είναι μοναδικοί αλλά ο ίδιος κωδικός αριθμός (π.χ. «123») χρησιμοποιείται για να σημαίνει άτομα σε διάφορες πόλεις και για δεδομένα από διαφορετικά έτη (διακρίνοντας μόνον ένα συγκεκριμένο άτομο εντός ενός έτους και εντός του δείγματος στην ίδια πόλη), ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή ένας τρίτος θα μπορούσε να αναγνωρίσει ένα συγκεκριμένο άτομο μόνον αν γνωρίζει σε ποιο έτος και σε ποια πόλη αναφέρονται τα δεδομένα. Εφόσον η πρόσθετη αυτή πληροφορία έχει απαλειφθεί, και δεν μπορεί ευλόγως να ανακτηθεί, μπορεί να θεωρηθεί ότι οι πληροφορίες δεν αναφέρονται σε άτομα των οποίων μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα και ότι δεν υπόκεινται στους κανόνες προστασίας δεδομένων.

Το είδος αυτό δεδομένων χρησιμοποιείται συνήθως σε κλινικές δοκιμές με φάρμακα. Η οδηγία 2001/20 της 4ης Απριλίου 2001 για την εφαρμογή ορθής κλινικής πρακτικής κατά τις κλινικές δοκιμές¹⁴ θεσπίζει ένα νομικό πλαίσιο για τη διεξαγωγή αυτών των δραστηριοτήτων. Ο επαγγελματίας του ιατρικού κλάδου/ερευνητής (στο εξής: «ερευνητής») που δοκιμάζει τα φάρμακα συλλέγει τις πληροφορίες για τα κλινικά αποτελέσματα σε κάθε ασθενή, αποδίδοντας σε αυτόν έναν κωδικό. Ο ερευνητής δίνει τις πληροφορίες στη φαρμακευτική εταιρία ή σε άλλα εμπλεκόμενα μέρη

¹⁴ ΕΕ L 121 της 1.5.2001, σ. 34.

(«αναδόχους») μόνον υπό κωδικοποιημένη μορφή, καθώς ενδιαφέρονται μόνον για βιοστατιστικές πληροφορίες. Ωστόσο, ο ερευνητής τηρεί ξεχωριστά μια κλείδα αποκρυπτογράφησης που συνδέει αυτόν τον κωδικό με κοινές πληροφορίες για την αυτοτελή ταυτοποίηση των ασθενών. Ο ερευνητής είναι υποχρεωμένος να διατηρεί αυτήν την κλείδα για λόγους προστασίας της υγείας των ασθενών σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι τα φάρμακα ενέχουν κινδύνους, έτσι ώστε οι μεμονωμένοι ασθενείς να μπορούν να αναγνωρισθούν σε περίπτωση ανάγκης και να λάβουν την κατάλληλη αγωγή.

Το θέμα εδώ είναι κατά πόσον τα δεδομένα που χρησιμοποιούνται για την κλινική δοκιμή μπορεί να θεωρηθεί ότι αναφέρονται σε φυσικά πρόσωπα των οποίων «μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα» και έτσι να υπαχθούν στους κανόνες προστασίας δεδομένων. Σύμφωνα με την ανάλυση που έγινε παραπάνω, για να προσδιοριστεί κατά πόσον η ταυτότητα ενός προσώπου μπορεί να εξακριβωθεί, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των μέσων που μπορεί ευλόγως να χρησιμοποιηθούν είτε από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας είτε από έναν τρίτο για να εξακριβωθεί η ταυτότητα του εν λόγω προσώπου. Στην προκειμένη περίπτωση, ένας από τους σκοπούς της επεξεργασίας των κωδικοποιημένων δεδομένων είναι η αναγνώριση των ατόμων (για να εφαρμοσθεί η κατάλληλη αγωγή σε περίπτωση ανάγκης). Η φαρμακευτική εταιρία αντιλαμβάνεται τα μέσα επεξεργασίας, περιλαμβανομένων των οργανωτικών μέτρων και των σχέσεών της με τον ερευνητή που κατέχει την κλείδα, με τέτοιο τρόπο ώστε η αναγνώριση ατόμων να μην είναι μόνον κάτι το οποίο *ενδέχεται* να συμβεί αλλά κάτι το οποίο *πρέπει* να συμβεί σε ορισμένες περιστάσεις. Η αναγνώριση των ασθενών εντάσσεται λοιπόν στο πλαίσιο των σκοπών και των μέσων της επεξεργασίας. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι τα κωδικοποιημένα αυτά δεδομένα αποτελούν πληροφορίες που αναφέρονται σε φυσικά πρόσωπα των οποίων η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί, για όλα τα μέρη που ενδέχεται να εμπλακούν στην ενδεχόμενη αναγνώριση, και πρέπει να υπάγεται στους κανόνες της νομοθεσίας περί προστασίας δεδομένων. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι κάθε άλλος υπεύθυνος επεξεργασίας του ίδιου συνόλου κωδικοποιημένων δεδομένων επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα εάν, στο πλαίσιο του ειδικού συστήματος στο οποίο λειτουργούν οι άλλοι υπεύθυνοι, η εκ νέου αναγνώριση αποκλείεται ρητά και έχουν ληφθεί προς τούτο τα κατάλληλα τεχνικά μέτρα.

Σε άλλους τομείς έρευνας ή τομείς του ίδιου σχεδίου, η εκ νέου αναγνώριση του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα μπορεί να έχει αποκλεισθεί κατά την κατάστρωση των πρωτοκόλλων και της διαδικασίας, π.χ. επειδή δεν εμπλέκονται θεραπευτικές πτυχές. Για τεχνικούς ή άλλους λόγους, μπορεί να υπάρχει και πάλι τρόπος να διαπιστωθεί σε ποια πρόσωπα αντιστοιχούν συγκεκριμένα κλινικά δεδομένα, ωστόσο υποτίθεται ή αναμένεται ότι είναι αδύνατον κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες να πραγματοποιηθεί αναγνώριση, δεδομένου ότι έχουν ληφθεί όλα τα κατάλληλα τεχνικά μέτρα (π.χ. κρυπτογράφηση, ανέκκλητος κατατεμαχισμός) για την πρόληψη ενός τέτοιου ενδεχομένου. Στην περίπτωση αυτή, ακόμη κι αν μπορεί να συμβεί αναγνώριση ορισμένων προσώπων στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα παρά την ύπαρξη όλων των συγκεκριμένων απαγορευτικών πρωτοκόλλων και μέτρων (λόγω απρόβλεπτων περιστάσεων όπως συμπτωματική αντιστοίχιση ιδιοτήτων του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα με αποτέλεσμα την αποκάλυψη της ταυτότητάς του), οι πληροφορίες που υποβάλλονται σε επεξεργασία από τον αρχικό υπεύθυνο επεξεργασίας δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αναφέρονται σε άτομα των οποίων η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί λαμβάνοντας υπόψη *το σύνολο των μέτρων που μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή τρίτους*. Η επεξεργασία τους δεν μπορεί λοιπόν να υπαχθεί στις διατάξεις της οδηγίας.

Το θέμα τίθεται διαφορετικά όταν πρόκειται για νέο υπεύθυνο επεξεργασίας που αποκτά ουσιαστικά πρόσβαση στις πληροφορίες μέσω των οποίων μπορεί να επέλθει αναγνώριση. Τότε αναμφιβόλως πρέπει να θεωρηθούν ως «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα»".

ΣΕ 14-7 του καθεστώτος ασφαλούς λιμένα

Το θέμα των κωδικοποιημένων δεδομένων στη φαρμακευτική έρευνα έχει αντιμετωπισθεί στο πλαίσιο του καθεστώτος του ασφαλούς λιμένα¹⁵. Η ΣΕ 14-7 έχει ως εξής:

ΣΕ αριθ. 14 - Φαρμακευτικά και ιατρικά προϊόντα

7. Ε: Τα δεδομένα της έρευνας λαμβάνουν μονοσήμαντους κωδικούς στην πηγή τους από τον κύριο ερευνητή έτσι ώστε να μην αποκαλύπτεται η ταυτότητα των ασθενών στους οποίους αντιστοιχούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Ο τρόπος αποκωδικοποίησης των δεδομένων δεν γνωστοποιείται στις φαρμακευτικές εταιρείες που χρηματοδοτούν την έρευνα. Μόνο ο ερευνητής έχει τη δυνατότητα αποκωδικοποίησης έτσι ώστε να είναι σε θέση να αναγνωρίσει το υποκείμενο της έρευνας που συμμετέχει στην έρευνα υπό ορισμένες συνθήκες (π.χ. εάν απαιτείται περαιτέρω ιατρική παρακολούθηση). Η διαβίβαση δεδομένων κωδικοποιημένων κατ' αυτόν τον τρόπο από την ΕΕ προς τις ΗΠΑ συνιστά διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που υπόκειται στις αρχές του ασφαλούς λιμένα;

7. Α: Όχι. Αυτό δεν αποτελεί διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που να υπόκειται στις εν λόγω αρχές.

Η ομάδα θεωρεί ότι η δήλωση αυτή στο πλαίσιο του καθεστώτος του ασφαλούς λιμένα δεν είναι ασυμβίβαστη με τη συλλογιστική που αναπτύσσεται ανωτέρω βάσει της οποίας οι πληροφορίες αυτές πρέπει να θεωρούνται ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που υπάγονται στην οδηγία. Στην πραγματικότητα η εν λόγω συχνή ερώτηση (ΣΕ) στερείται της απαιτούμενης ακρίβειας, καθώς δεν αναφέρει σε ποιον και υπό ποιες προϋποθέσεις διαβιβάζονται τα δεδομένα. Η ομάδα αντιλαμβάνεται ότι η ΣΕ αναφέρεται στην περίπτωση όπου τα κωδικοποιημένα δεδομένα αποστέλλονται σε κάποιον αποδέκτη στις ΗΠΑ (π.χ. στη φαρμακευτική εταιρία), ο οποίος λαμβάνει μόνον κωδικοποιημένα δεδομένα και δεν θα μάθει ποτέ την ταυτότητα των ασθενών, η οποία είναι γνωστή και θα καταστεί γνωστή σε περίπτωση ανάγκης θεραπείας μόνο στον επαγγελματία του ιατρικού χώρου/ερευνητή στην ΕΕ, ποτέ όμως στην εταιρία στις ΗΠΑ.

Ανώνυμα δεδομένα

Ως "ανώνυμα δεδομένα" κατά την έννοια της οδηγίας μπορεί να ορισθεί κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε φυσικό πρόσωπο όταν η ταυτότητα του προσώπου δεν μπορεί να εξακριβωθεί, είτε από τον υπεύθυνο επεξεργασίας είτε από τρίτο, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των μέσων που μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν είτε από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας είτε από τρίτο για να εξακριβωθεί η ταυτότητα του εν λόγω ατόμου. Κατά συνέπεια, "ανωνυμοποιημένα δεδομένα" είναι ανώνυμα δεδομένα που προηγουμένως αναφέρονταν σε πρόσωπο του οποίου μπορούσε να εξακριβωθεί η ταυτότητα, όταν η αναγνώριση δεν είναι πλέον δυνατή. Στην έννοια

¹⁵ Απόφαση 2000/520/ΕΚ της Επιτροπής, της 26.7.2000, ΕΕ L 215/7 της 25.8.2000.

αυτή αναφέρεται και η αιτιολογική σκέψη 26 όταν αναφέρει ότι “*οι αρχές της προστασίας δεν εφαρμόζονται σε δεδομένα που έχουν καταστεί ανώνυμα, κατά τρόπο ώστε να μην μπορεί να εξακριβωθεί πλέον η ταυτότητα του προσώπου στο οποίο αναφέρονται*”. Και στην περίπτωση αυτή, η εκτίμηση του κατά πόσον τα δεδομένα επιτρέπουν την αναγνώριση ενός ατόμου και του κατά πόσον οι πληροφορίες μπορούν να θεωρηθούν ανώνυμες εξαρτάται από τις συνθήκες, οπότε θα πρέπει να πραγματοποιείται ανάλυση κατά περίπτωση με ιδιαίτερη αναφορά στο βαθμό στον οποίο τα μέσα μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν για εξακρίβωση ταυτότητας όπως περιγράφεται στην αιτιολογική σκέψη 26. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στην περίπτωση στατιστικών πληροφοριών, όταν παρά το ότι οι πληροφορίες παρουσιάζονται ενδεχομένως ως συνολικά στοιχεία, το αρχικό δείγμα δεν είναι ικανού μεγέθους και μπορεί να γίνει εξακρίβωση της ταυτότητας ατόμων μέσω άλλων πληροφοριών.

Παράδειγμα αριθ. 18: Στατιστικές έρευνες και συνδυασμός διάσπαρτων πληροφοριών

Εκτός από τη γενική υποχρέωση που έχουν να τηρούν τους κανόνες προστασίας δεδομένων, για να διασφαλίζεται ο ανώνυμος χαρακτήρας των στατιστικών ερευνών, οι στατιστικολόγοι υποχρεούνται ειδικότερα και στην τήρηση του επαγγελματικού απορρήτου. Βάσει αυτών των κανόνων απαγορεύεται να δημοσιεύουν μη ανώνυμα δεδομένα. Έτσι υποχρεούνται να δημοσιεύουν συνολικά στατιστικά στοιχεία που δεν μπορούν να συσχετισθούν με γνωστής ταυτότητας άτομο που βρίσκεται πίσω από τις στατιστικές. Ο κανόνας αυτός έχει εφαρμογή ιδιαίτερα σε σχέση με τη δημοσίευση στοιχείων απογραφών. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να καθορίζεται ένα ελάχιστο όριο κάτω από το οποίο θεωρείται πιθανόν να αναγνωρισθούν τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα. Εάν ένα κριτήριο φαίνεται ότι μπορεί να οδηγήσει σε αναγνώριση σε μια δεδομένη κατηγορία προσώπων, οσοδήποτε μεγάλη (π.χ. σε μια πόλη 6000 κατοίκων εργάζεται ένας μόνον γιατρός), το «διακριτικό» αυτό κριτήριο θα πρέπει να απορρίπτεται εξ ολοκλήρου ή να προστίθενται κάποια κριτήρια που να διασπείρουν τα αποτελέσματα για ένα δεδομένο πρόσωπο και να επιτρέπουν την τήρηση της αρχής του στατιστικού απορρήτου.

Παράδειγμα αριθ. 19: Δημοσίευση εικόνων από βιντεοκάμερα παρακολούθησης

Καταστηματάρχης εγκαθιστά σύστημα με κάμερες παρακολούθησης στο κατάστημά του. Αναρτά, στο μαγαζί του, τις εικόνες κλεπτών που πιάστηκαν μέσω του συστήματος παρακολούθησης. Μετά παρέμβαση της αστυνομίας, κρύβει τα πρόσωπα των κλεπτών, μαυρίζοντάς τα. Ωστόσο, και μετά την εν λόγω επέμβαση, εξακολουθεί να υπάρχει η δυνατότητα αναγνώρισης των προσώπων των φωτογραφιών από φίλους τους, συγγενείς ή γείτονές τους, λόγω του ότι π.χ. η κοψιά τους, το κούρεμά τους και τα ρούχα τους εξακολουθούν να είναι αναγνωρίσιμα.

4. ΤΕΤΑΡΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ: “ΦΥΣΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ”

Η προστασία που παρέχεται από τους κανόνες της οδηγίας ισχύει για φυσικά πρόσωπα, δηλ. ανθρώπους. Το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι, κατά την έννοια αυτή, καθολικό και δεν περιορίζεται σε υπηκόους ή κατοίκους μιας ορισμένης χώρας. Η αιτιολογική σκέψη 2 της οδηγίας διευκρινίζει ρητά αυτό το σημείο αναφέροντας ότι “*τα συστήματα επεξεργασίας δεδομένων υπηρετούν τον άνθρωπο*” και ότι “*πρέπει, ανεξαρτήτως ιθαγένειας ή κατοικίας των φυσικών προσώπων, να σέβονται τις θεμελιώδεις ελευθερίες και τα δικαιώματά τους*”.

Η έννοια του φυσικού προσώπου αναφέρεται στο άρθρο 6 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σύμφωνα με το οποίο “*Καθένας, όπου και αν βρίσκεται, έχει δικαίωμα στην αναγνώριση της νομικής του προσωπικότητας*”. Η νομοθεσία των κρατών μελών, στο πλαίσιο συνήθως του αστικού δικαίου, περιγράφει ακριβέστερα την έννοια της προσωπικότητας του ανθρώπου, η οποία νοείται ως η ικανότητα να είναι κανείς υποκείμενο δικαίου, από τη γέννησή του μέχρι το θάνατό του. Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα είναι συνεπώς δεδομένα που αναφέρονται καταρχήν σε αναγνωρισμένα ή αναγνωρίσιμα ζώντα άτομα. Το γεγονός αυτό θέτει ορισμένα ζητήματα για τους σκοπούς της παρούσας ανάλυσης.

Δεδομένα για νεκρά πρόσωπα

Οι πληροφορίες που αναφέρονται σε νεκρά άτομα δεν πρέπει καταρχήν βάσει των ανωτέρω να θεωρούνται ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που υπάγονται στους κανόνες της οδηγίας, δεδομένου ότι οι νεκροί δεν είναι πλέον φυσικά πρόσωπα κατά το αστικό δίκαιο. Ωστόσο, τα δεδομένα του αποβιώσαντος μπορεί να τυγχάνουν ακόμη έμμεσης προστασίας σε ορισμένες περιπτώσεις.

Αφενός, ο υπεύθυνος επεξεργασίας ενδέχεται να μην μπορεί να διαπιστώσει αν το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα είναι ακόμη ζωντανό ή ενδεχομένως νεκρό. Αλλά ακόμη και αν μπορεί, οι πληροφορίες για τον νεκρό μπορεί να υποβληθούν σε επεξεργασία με το ίδιο καθεστώς όπως εκείνες για τους ζωντανούς χωρίς διακρίσεις. Δεδομένου ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεδομένων είναι υποχρεωμένος να τηρεί τους κανόνες προστασίας δεδομένων που προβλέπονται από την οδηγία όσον αφορά τα ζώντα άτομα, είναι πιθανόν ευκολότερο γι’ αυτόν στην πράξη να επεξεργάζεται και τα δεδομένα των νεκρών με τον τρόπο που επιβάλλεται από τους κανόνες προστασίας δεδομένων αντί να διαχωρίζει τις δύο σειρές δεδομένων.

Αφετέρου, οι πληροφορίες για νεκρά άτομα μπορεί να αναφέρονται και σε ζώντα πρόσωπα. Για παράδειγμα, οι πληροφορίες ότι η νεκρή Β υπέφερε από αιμοφιλία μαρτυρούν ότι ο γιος της Α πάσχει και αυτός από την ίδια ασθένεια, καθώς η ασθένεια αυτή συνδέεται με ένα γονίδιο που περιέχεται στο χρωμόσωμα X. Έτσι, όταν πληροφορίες που συνιστούν δεδομένα για ένα νεκρό μπορούν να θεωρηθούν ότι αναφέρονται ταυτόχρονα και σε ζωντανό και είναι δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που υπάγονται στην οδηγία, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα του αποβιώσαντος μπορούν να τυγχάνουν εμμέσως της προστασίας των σχετικών κανόνων.

Τρίτον, οι πληροφορίες για αποβιώσαντα πρόσωπα μπορεί να υπάγονται σε ειδική προστασία παρεχόμενη από κανόνες διαφορετικούς από εκείνους της νομοθεσίας για την προστασία των δεδομένων, που αναφέρεται σε αυτό που ορισμένοι ονομάζουν “*personalitas praeterita*”. Η υποχρέωση τήρησης του ιατρικού απορρήτου από το ιατρικό προσωπικό δεν τελειώνει με τον θάνατο του ασθενούς. Η εθνική νομοθεσία σχετικά με το δικαίωμα διαφύλαξης της εικόνας και της τιμής ενός ατόμου μπορεί να παρέχει προστασία και στη μνήμη του νεκρού.

Τέλος, τίποτα δεν εμποδίζει ένα κράτος μέλος να επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής της εθνικής νομοθεσίας του σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας 95/46/EK και σε τομείς που δεν περιλαμβάνονται στο πεδίο εφαρμογής της, υπό την προϋπόθεση ότι αυτό δεν αποκλείεται από άλλη κοινοτική νομοθεσία, όπως υπενθυμίζει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο¹⁶. Ενδέχεται κάποιος εθνικός νομοθέτης να

¹⁶ Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου C-101/2001 της 06/11/2003 (Lindqvist), σκέψη 98.

αποφασίσει να επεκτείνει τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας για την προστασία των δεδομένων και σε ορισμένες πτυχές που αφορούν την επεξεργασία δεδομένων αποβιώσαντων ατόμων, εφόσον υπάρχει νόμιμο συμφέρον¹⁷.

Αγέννητα παιδιά

Ο βαθμός στον οποίο οι κανόνες προστασίας δεδομένων μπορούν να εφαρμοσθούν και πριν από τη γέννηση εξαρτάται από τη γενική θέση των εθνικών νομικών συστημάτων έναντι της προστασίας των αγέννητων παιδιών. Για λόγους κυρίως κληρονομικών δικαιωμάτων, ορισμένα κράτη μέλη δέχονται την αρχή ότι παιδιά που έχουν συλληφθεί αλλά δεν έχουν ακόμη γεννηθεί θεωρούνται ως να έχουν γεννηθεί όσον αφορά τα οφέλη (και επομένως μπορούν να λάβουν κληρονομιά ή να αποδεχθούν δωρεά), υπό την προϋπόθεση ότι δεν προβλέπεται να υπάρξει πρόβλημα στη γέννηση. Σε άλλα κράτη μέλη, προβλέπεται η παροχή ειδικής προστασίας με ιδιαίτερες νομικές διατάξεις, υπό την ίδια προϋπόθεση. Για να προσδιορισθεί αν οι εθνικές διατάξεις για την προστασία δεδομένων προστατεύουν και πληροφορίες για αγέννητα παιδιά, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η γενική αυτή προσέγγιση του εθνικού νομικού συστήματος, παράλληλα με το ότι σκοπός των κανόνων προστασίας δεδομένων είναι η προστασία του ατόμου.

Ένα δεύτερο ζήτημα τίθεται από το γεγονός ότι η εν γένει εφαρμογή του νομικού συστήματος στηρίζεται στην παραδοχή ότι το καθεστώς του αγέννητου παιδιού περιορίζεται χρονικά στην περίοδο κύησης. Δεν λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι η κατάσταση αυτή μπορεί στην πράξη να διαρκέσει για πολύ μακρύτερο χρονικό διάστημα, όπως στην περίπτωση κατεψυγμένων εμβρύων. Τέλος, ειδικές νομικές εφαρμογές μπορούν να εντοπισθούν σε ιδιαίτερες διατάξεις για τις τεχνικές αναπαραγωγής, που αναφέρονται στη χρήση ιατρικών ή γενετικών πληροφοριών για έμβρυα.

Νομικά πρόσωπα

Δεδομένου ότι ο ορισμός των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αναφέρεται σε άτομα, δηλ. φυσικά πρόσωπα, οι πληροφορίες που αναφέρονται σε νομικά πρόσωπα δεν καλύπτονται καταρχήν από την οδηγία και δεν εφαρμόζεται η παρεχόμενη από αυτήν προστασία¹⁸. Ωστόσο, ορισμένοι κανόνες προστασίας δεδομένων μπορεί σε μερικές περιπτώσεις να εφαρμοσθούν εμμέσως σε πληροφορίες που αναφέρονται σε επιχειρήσεις ή σε νομικά πρόσωπα.

Ορισμένες διατάξεις της οδηγίας 2002/58/EK για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών επεκτείνονται και σε νομικά πρόσωπα. Το άρθρο 1 προβλέπει τα εξής: "2. Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας εξειδικεύουν και συμπληρώνουν την οδηγία 95/46/EK για τους σκοπούς που αναφέρονται στην παράγραφο 1. Επιπλέον, οι εν λόγω διατάξεις παρέχουν προστασία των εννόμων συμφερόντων των συνδρομητών που είναι νομικά πρόσωπα.". Με ανάλογο τρόπο, τα άρθρα 12 και 13 επεκτείνουν την εφαρμογή ορισμένων διατάξεων σχετικών με τους τηλεφωνικούς καταλόγους συνδρομητών και τις αυτόκλητες κλήσεις και σε νομικά πρόσωπα.

¹⁷ Πρακτικά του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 8.2.1995, έγγραφο 4730/95: "Σχετ. άρθρο 2(α) "Το Συμβούλιο και η Επιτροπή επιβεβαιώνουν ότι εναπόκειται στα κράτη μέλη να αποφασίσουν αν και σε ποιο βαθμό η παρούσα οδηγία θα εφαρμόζεται και σε αποβιώσαντα πρόσωπα."

¹⁸ Αιτιολογική σκέψη 24 της οδηγίας: "Εκτιμώντας ότι οι νομοθεσίες περί προστασίας των νομικών προσώπων κατά της επεξεργασίας δεδομένων που τα αφορούν δεν θίγονται από την παρούσα οδηγία".

Σύμφωνα με τα κριτήρια του παρόντος εγγράφου, πληροφορίες για νομικά πρόσωπα μπορεί να θεωρηθεί ότι επί της ουσίας «αναφέρονται» και σε φυσικά πρόσωπα. Μια τέτοια περίπτωση μπορεί να είναι όταν το όνομα του νομικού προσώπου προέρχεται από το όνομα φυσικού προσώπου. Μια άλλη περίπτωση μπορεί να είναι η περίπτωση του εταιρικού ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, το οποίο χρησιμοποιείται κανονικά από ένα συγκεκριμένο υπάλληλο, ή η περίπτωση πληροφοριών για μια μικρή επιχείρηση (η οποία, από νομική σκοπιά, συνιστά περισσότερο «αντικείμενο» παρά νομικό πρόσωπο), που μπορεί να περιγράφουν τη συμπεριφορά του ιδιοκτήτη της. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις στις οποίες, με βάση τα κριτήρια του «περιεχομένου», του «σκοπού» ή του «αποτελέσματος», οι πληροφορίες για το νομικό πρόσωπο ή την επιχείρηση μπορούν να θεωρηθούν ότι «αναφέρονται» σε φυσικό πρόσωπο, θα πρέπει να θεωρούνται ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα στα οποία εφαρμόζονται οι κανόνες προστασίας δεδομένων.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έχει καταστήσει σαφές ότι τίποτα δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να επεκτείνουν το πεδίο εφαρμογής της εθνικής τους νομοθεσίας σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας και σε τομείς που δεν περιλαμβάνονται στο πεδίο εφαρμογής της, υπό την προϋπόθεση ότι αυτό δεν αποκλείεται από άλλη κοινοτική νομοθεσία¹⁹. Έτσι, ορισμένα κράτη μέλη όπως η Ιταλία, η Αυστρία και το Λουξεμβούργο έχουν επεκτείνει την εφαρμογή ορισμένων διατάξεων της εθνικής νομοθεσίας τους κατ' εφαρμογή της οδηγίας (όπως εκείνες για τα μέτρα ασφάλειας) και στην επεξεργασία δεδομένων νομικών προσώπων.

Όπως και στην περίπτωση των πληροφοριών για νεκρά άτομα, ορισμένες πρακτικές ρυθμίσεις από τον υπεύθυνο επεξεργασίας δεδομένων μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα την de facto υπαγωγή δεδομένων για νομικά πρόσωπα στους κανόνες προστασίας δεδομένων. Όταν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεδομένων συλλέγει δεδομένα για φυσικά και νομικά πρόσωπα αδιακρίτως και τα περιλαμβάνει στα ίδια σύνολα δεδομένων, οι μηχανισμοί επεξεργασίας δεδομένων και το σύστημα ελέγχου μπορεί να διαμορφωθούν έτσι ώστε να συμμορφώνονται με τους κανόνες προστασίας δεδομένων. Πράγματι, μπορεί να είναι ευκολότερο για τον υπεύθυνο να εφαρμόζει τους κανόνες προστασίας δεδομένων σε όλα τα είδη πληροφοριών των αρχείων του παρά να προσπαθεί να τα ταξινομήσει σε δεδομένα για φυσικά και σε δεδομένα για νομικά πρόσωπα.

IV. ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΟΤΑΝ ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΔΕΝ ΕΜΠΙΠΤΟΥΝ ΣΤΟΝ ΟΡΙΣΜΟ;

Όπως είδαμε ήδη στο παρόν έγγραφο, υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες πληροφορίες μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν συνιστούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Μια τέτοια περίπτωση είναι όταν τα δεδομένα δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι αναφέρονται σε κάποιο άτομο ή όταν δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η ταυτότητα του ατόμου είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί. Όταν οι υπό επεξεργασία πληροφορίες δεν εμπίπτουν στην έννοια των «δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», τότε, σύμφωνα με το άρθρο 3, η οδηγία δεν εφαρμόζεται. Αυτό δεν σημαίνει όμως ότι τα άτομα μπορεί να αποστρατηθούν οποιοδήποτε είδος προστασίας στη συγκεκριμένη κατάσταση. Θα πρέπει λοιπόν να λάβουμε υπόψη τις ακόλουθες θεωρήσεις.

Όταν δεν εφαρμόζεται η οδηγία, μπορεί να είναι εφαρμοστέα η εθνική νομοθεσία για την προστασία δεδομένων. Σύμφωνα με το άρθρο 34, η οδηγία απευθύνεται στα κράτη

¹⁹ Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου C-101/2001 της 06.11.2003 (Lindqvist), σκέψη 98.

μέλη. Εκτός του πεδίου εφαρμογής της, τα κράτη μέλη δεν υπόκεινται στις υποχρεώσεις που επιβάλλει, κατά βάση να θέσουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με αυτή. Ωστόσο, όπως έχει καταστήσει σαφές το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, τίποτα δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να επεκτείνουν το πεδίο εφαρμογής της εθνικής τους νομοθεσίας σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας και σε τομείς που δεν περιλαμβάνονται στο πεδίο εφαρμογής της, υπό την προϋπόθεση ότι αυτό δεν αποκλείεται από άλλη κοινοτική νομοθεσία. Είναι συνεπώς πολύ πιθανό να συμβεί ορισμένες περιπτώσεις που δεν ανάγονται σε επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατά την έννοια της οδηγίας να υπάγονται ωστόσο σε προστατευτικά μέτρα βάσει της εθνικής νομοθεσίας. Μια τέτοια περίπτωση μπορεί να είναι π.χ. η περίπτωση των κωδικοποιημένων δεδομένων, άσχετα με το αν είναι ή όχι δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

Όταν δεν εφαρμόζονται οι κανόνες προστασίας δεδομένων, ορισμένες δραστηριότητες μπορεί ωστόσο να συνιστούν παραβίαση του άρθρου 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, που προστατεύει το δικαίωμα στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή, υπό το πρίσμα της ευρείας εμβέλειας νομολογίας της ΕΣΔΔ. Άλλα σύνολα κανόνων, όπως η νομοθεσία περί αδικοπραξιών, το ποινικό δίκαιο ή η νομοθεσία κατά των διακρίσεων, μπορεί επίσης να παρέχουν προστασία σε άτομα σε περιπτώσεις στις οποίες δεν εφαρμόζονται οι κανόνες προστασίας δεδομένων και στις οποίες μπορεί να διακυβεύονται διάφορα έννομα συμφέροντα.

V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα γνώμη, η ομάδα παρέχει κατευθύνσεις για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να γίνεται αντιληπτή η έννοια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην οδηγία 95/46/EK και τη συναφή κοινοτική νομοθεσία και πώς θα πρέπει να εφαρμόζεται σε διάφορες περιπτώσεις.

Σαν μία γενική τοποθέτηση σημειώνεται ότι ο ευρωπαίος νομοθέτης είχε την πρόθεση να δώσει μια ευρεία έννοια στον όρο 'δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα', η οποία ωστόσο δεν είναι απεριόριστη. Θα πρέπει να λαμβάνεται πάντοτε υπόψη ότι στόχος των κανόνων που περιέχονται στην οδηγία είναι η προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των ατόμων, ιδίως του δικαιώματός τους στην ιδιωτική ζωή, έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Κατά συνέπεια, οι κανόνες αυτοί σχεδιάστηκαν για εφαρμογή σε καταστάσεις στις οποίες τα δικαιώματα των ατόμων μπορεί να τίθενται σε κίνδυνο και επομένως έχουν ανάγκη προστασίας. Το πεδίο των κανόνων προστασίας δεδομένων δεν πρέπει να υπερεκτείνεται, θα πρέπει όμως και να αποφεύγεται ο υπέρμετρος περιορισμός της ερμηνείας της έννοιας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η οδηγία ορίζει το πεδίο εφαρμογής της, από το οποίο εξαιρούνται ορισμένες δραστηριότητες, αλλά επιτρέπει μια ορισμένη ευελιξία στην εφαρμογή των κανόνων σε δραστηριότητες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της. Οι αρχές προστασίας δεδομένων παίζουν σημαντικό ρόλο στην εξεύρεση κατάλληλης ισορροπίας στην εν λόγω εφαρμογή (βλ. παράγραφο II).

Η ανάλυση της ομάδας βασίστηκε στα τέσσερα βασικά 'δομικά στοιχεία' του ορισμού των 'δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα': δηλ. στα στοιχεία «κάθε πληροφορία», «που αναφέρεται σε», «φυσικό πρόσωπο» και «του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί». Τα στοιχεία αυτά διασυνδέονται και εξαρτώνται στενά μεταξύ τους και από κοινού προσδιορίζουν κατά πόσον μια πληροφορία θα πρέπει να θεωρείται ως

«δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα». Η ανάλυση υποστηρίζεται από παραδείγματα προερχόμενα από την εθνική πρακτική ευρωπαϊκών ΑΠΔ.

- Το πρώτο στοιχείο – “κάθε πληροφορία” – απαιτεί να δοθεί μια ευρεία ερμηνεία της έννοιας του όρου, άσχετα με τη φύση ή το περιεχόμενο των πληροφοριών, και την τεχνική μορφή με την οποία παρουσιάζεται. Αυτό σημαίνει ότι ως «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» μπορεί να θεωρηθούν τόσο αντικειμενικές όσο και υποκειμενικές πληροφορίες για ένα πρόσωπο υπό οποιαδήποτε ιδιότητα και άσχετα με το τεχνικό μέσο στο οποίο περιέχονται. Στη γνώμη εξετάζεται επίσης το θέμα των βιομετρικών δεδομένων και οι νομικοί διαχωρισμοί με ανθρώπινα δείγματα από τα οποία εξάγονται (βλ. παράγραφο III.1).
- Το δεύτερο στοιχείο – “που αναφέρεται σε” – συχνά μέχρι τώρα παραβλέπεται αν και παίζει κρίσιμο ρόλο στον καθορισμό του ουσιαστικού πεδίου εφαρμογής της έννοιας, ιδίως σε σχέση με αντικείμενα και νέες τεχνολογίες. Η γνώμη προβλέπει τρία εναλλακτικά στοιχεία – ήτοι, περιεχόμενο, σκοπός και αποτέλεσμα – προκειμένου να καθορισθεί κατά πόσον μια πληροφορία “αναφέρεται σε” ένα άτομο. Καλύπτονται επίσης πληροφορίες που μπορεί να έχουν σαφείς επιπτώσεις στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζεται ή αξιολογείται ένα άτομο (βλ. παράγραφο III.2).
- Το τρίτο στοιχείο – “του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί” – εστιάζει στις συνθήκες υπό τις οποίες θα πρέπει να θεωρείται ότι η ταυτότητα ενός ατόμου «μπορεί να εξακριβωθεί» και ιδίως στα «μέσα που μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν» από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή από τρίτο για την εξακρίβωση της ταυτότητας του εν λόγω προσώπου. Το ιδιαίτερο πλαίσιο και οι συνθήκες μιας συγκεκριμένης περίπτωσης παίζουν σημαντικό ρόλο σ’ αυτή την ανάλυση. Η γνώμη τοποθετείται επίσης στο θέμα των «δεδομένων υπό ψευδώνυμο» και στη χρήση «κωδικοποιημένων δεδομένων» σε στατιστικές ή φαρμακευτικές έρευνες (βλ. παράγραφο III.3).
- Το τέταρτο στοιχείο – “φυσικό πρόσωπο” – εξετάζει την απαίτηση ότι τα «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» αφορούν «ζώντα άτομα». Στη γνώμη εξετάζονται επίσης οι διασυνδέσεις με δεδομένα αποβιωσάντων προσώπων, αγέννητων παιδιών και νομικών προσώπων (βλ. παράγραφο III.4).

Τέλος, στη γνώμη εξετάζεται τι συμβαίνει όταν τα δεδομένα δεν εμπίπτουν στον ορισμό των «δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα». Για την αντιμετώπιση τέτοιων περιπτώσεων, μπορεί να προσφέρονται διάφορες λύσεις, συμπεριλαμβανομένης της εθνικής νομοθεσίας εκτός του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας, υπό την προϋπόθεση ότι δεν παραβιάζεται τυχόν άλλη υπάρχουσα κοινοτική νομοθεσία (βλ. παράγραφο IV).

Η ομάδα καλεί όλους τους ενδιαφερομένους να μελετήσουν προσεκτικά τις κατευθύνσεις που παρέχονται στην παρούσα γνώμη και να τις λαμβάνουν υπόψη κατά την ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων εθνικής νομοθεσίας σύμφωνα με την οδηγία 95/46/EK.

Τα μέλη της ομάδας, που κατά το πλείστον είναι εκπρόσωποι εθνικών αρχών εποπτείας της προστασίας δεδομένων, δεσμεύονται να αναπτύξουν περαιτέρω τις κατευθύνσεις που παρέχονται στην παρούσα γνώμη στα όρια της δικαιοδοσίας τους και να διασφαλίσουν τη σωστή εφαρμογή της εθνικής τους νομοθεσίας σύμφωνα με την οδηγία 95/46/EK.

Η ομάδα προτίθεται να εφαρμόσει και να αναπτύξει τις κατευθύνσεις που παρέχονται στην παρούσα γνώμη οσάκις είναι σκόπιμο και να τις λαμβάνει ιδιαίτερα υπόψη στις περαιτέρω εργασίες της, ιδίως όταν ασχολείται με θέματα όπως η διαχείριση ταυτοτήτων στο πλαίσιο της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών στον τομέα της υγείας, καθώς και στο πλαίσιο των RFID. Ως προς το τελευταίο αυτό θέμα, η ομάδα σκοπεύει να συμβάλει σε μια περαιτέρω ανάλυση του τρόπου με τον οποίο οι κανόνες προστασίας δεδομένων μπορεί να έχουν επιπτώσεις στη χρήση των RFID και της ενδεχόμενης ανάγκης λήψης πρόσθετων μέτρων που μπορεί να είναι αναγκαία για να εξασφαλισθεί ο αναγκαίος σεβασμός των δικαιωμάτων και συμφερόντων προστασίας δεδομένων στο πλαίσιο αυτό.

Η ομάδα καλεί τέλος τα ενδιαφερόμενα μέρη και τις εποπτικές αρχές να της αποστείλουν σχόλια σχετικά με τις πρακτικές τους εμπειρίες σε σχέση με τις κατευθύνσεις που παρέχονται στη γνώμη, συμπεριλαμβανομένων τυχόν πρόσθετων παραδειγμάτων εκτός από εκείνα που περιλαμβάνονται στο παρόν έγγραφο. Σκοπεύει να ασχοληθεί εκ νέου με το θέμα σε εύθετο χρόνο, με σκοπό να υπάρξει ακόμη μεγαλύτερη κοινή εμβάθυνση στη βασική έννοια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ώστε να διασφαλισθεί η εναρμονισμένη εφαρμογή και καλύτερη υλοποίηση της οδηγίας 95/46/EK και της συναφούς κοινοτικής νομοθεσίας σ' αυτή τη βάση.

Για την ομάδα

Ο Πρόεδρος
Peter SCHAAR